

LEERPLAN

Beeldende en audiovisuele kunst B+S
2de graad D/A-finaliteit
II-BAK-da

BRUSSEL

D/2021/13.758/126

Disclaimer

Gezien de te grote omvang en gedetailleerdheid van het geheel van de basisvorming en de specifieke vorming zoals bepaald door de Vlaamse regering (eindtermen, specifieke eindtermen, beroepskwalificaties) zal er, in tegenstelling tot het oorspronkelijke opzet van onze leerplannen, veelal onvoldoende ruimte zijn om de leerplandoelen in dit leerplan met voldoende diepgang te realiseren binnen de beschikbare onderwijstijd of voor het schoolbestuur, het lerarenteam of de individuele leraar om eigen inhoudelijke of didactische keuzes te maken.

De leerplannen 2de graad zijn opgesteld onder voorbehoud van de uitspraak van het Grondwettelijk Hof met betrekking tot het verzoekschrift waarmee de schorsing en de vernietiging van dat decreet wordt gevraagd.

Naargelang de samenstelling van de studierichting waarvoor een leerplan geldt, integreren de leerplandoelen eindtermen basisvorming, cesuurdoelen en/of doelen die leiden naar een beroepskwalificatie. In de concordantietabel geven we duidelijk aan welke leerplandoelen de eindtermen basisvorming, de cesuurdoelen en/of de doelen die leiden naar een beroepskwalificatie realiseren. De opgenomen cesuurdoelen en de doelen die leiden naar een beroepskwalificatie werden in overleg met de onderwijsverstrekkers vastgelegd en zijn onder voorbehoud van de goedkeuring van de curriculumdossiers 2de graad.

1 Algemene inleiding

De start van de modernisering secundair onderwijs gaat gepaard met een nieuwe generatie leerplannen. Net zoals in de eerste graad zijn de nieuwe leerplannen van de tweede graad ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialogeschool en gaan ze uit van de professionaliteit van de leraar en het eigenaarschap van de school en het lerarenteam.

1.1 Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten

De nieuwe leerplannen vertrekken vanuit het **vormingsconcept** van de katholieke dialogeschool en laten toe om optimaal aan te sluiten bij het pedagogisch project van de school en de beleidsbeslissingen die de school neemt vanuit haar eigen visie op onderwijs (taalbeleid, evaluatiebeleid, zorgbeleid, ICT-beleid, kwaliteitsontwikkeling, keuze voor vakken en lesuren ...).

De nieuwe leerplannen ondersteunen **kwaliteitsontwikkeling**: het leerplanconcept spoort met kwaliteitsverwachtingen van het Referentiekader onderwijskwaliteit (ROK). Kwaliteitsontwikkeling volgt dan als vanzelfsprekend uit keuzes die de school maakt bij de implementatie van leerplannen.

De nieuwe leerplannen faciliteren een **gerichte studiekeuze** na de tweede graad. Het proces van de studiekeuze eindigt immers niet na de eerste graad. In de tweede graad onderzoeken leerlingen meer gericht waar hun capaciteiten liggen en wat hun talenten zijn. Leerplannen zijn daarbij een belangrijk hulpmiddel. Doelen sluiten aan bij de verwachte competenties van leerlingen die voor een bepaalde studierichting kiezen. De feedback en evaluatie bij de realisatie ervan beïnvloeden op een positieve manier hun keuze voor een meer geprofileerde studierichting in de derde graad.

De nieuwe leerplannen gaan uit van de **professionaliteit** van de leraar en het **eigenaarschap** van de school en het lerarenteam. Ze bieden pedagogisch-didactisch voldoende ruimte voor een eigen aanpak van de leraar, het lerarenteam of de school [\[zie disclaimer\]](#).

De nieuwe leerplannen borgen de **samenhang** in de vorming van de tweede graad. Leerplannen zorgen voor een samenhangend fundament van vorming voor alle leerlingen binnen een finaliteit en een studierichting. Ze vertrekken vanuit een gemeenschappelijk referentiekader en hanteren een gelijkgerichte terminologie met respect voor de eigenheid van elk vak. De samenhang in de tweede graad betreft zowel de verticale samenhang (de plaats van het leerplan in de opbouw van het curriculum) als de horizontale samenhang binnen studierichtingen en over studierichtingen en finaliteiten. Waar relevant geven de leerplannen expliciet aan met welke doelen van andere leerplannen in de school verdere afstemming mogelijk is. Op die manier faciliteren en stimuleren de leerplannen leraren om over de vakken heen samen te werken en van elkaar te leren, leraren basisvorming (incl. godsdienstleraren) en leraren specifieke vorming. Een verwijzing van een vakleraar naar de lessen van een collega laat de leerlingen niet alleen aanvoelen dat de verschillende vakken onderling samenhangen en dat ze over dezelfde werkelijkheid gaan, maar versterkt ook de mogelijkheden tot transfer.

In wat volgt gaan we dieper in op een aantal uitgangspunten.

1.2 De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs

De leerplannen vertrekken vanuit een gedeelde inspiratie die door middel van een vormingscirkel voorgesteld wordt. We 'lezen' de cirkel van buiten naar binnen.

- Een lerarenteam werkt in een katholieke dialoogschool die onderwijs verstrekt vanuit een **specifieke traditie**. Vanuit het eigen pedagogisch project kiezen leraren voor wat voor hen en hun school goed onderwijs is.
- Ze wijzen leerlingen daarbij de weg en gebruiken daarvoor **wegwijzers**. Die zijn een inspiratiebron voor hen en hun collega's en zorgen voor een Bijbelse 'drive' in hun onderwijs.
- De kwetsbaarheid van leerlingen ernstig nemen betekent dat elke leerling **beloftevol** is en alle leeransen verdient. Die leerling is **uniek als persoon** maar ook **verbonden** met de klas, de leraar, de school en de bredere samenleving.

Scholen zijn daarbij **gastvrije plaatsen** waar leerlingen en leraren elkaar ontmoeten in diverse contexten. De leraar vormt zijn leerlingen vanuit een **genereuze** attitude, hij geeft om zijn leerlingen en hij houdt van zijn vak. Hij durft af en toe de gebaande paden verlaten en stimuleert de **verbeelding en creativiteit** van leerlingen. Zo zaait hij door zijn onderwijs de kiemen van een hoopvolle, **meer duurzame en meer rechtvaardige wereld**.

- Leraren vormen leerlingen door middel van inhouden van vorming, die we groeperen in **vormingscomponenten**: levensbeschouwelijke vorming, culturele vorming, economische vorming, lichamelijke vorming, maatschappelijke vorming, natuurwetenschappelijke en technische vorming, sociale vorming, talige vorming en wiskundige vorming. De aaneengesloten cirkel van vormingscomponenten wijst erop dat vorming een geheel is en zich niet in schijfjes laat verdelen. Je kan onmogelijk over culturele vorming spreken zonder met taal bezig te zijn; je kan niet beweren dat wetenschap en techniek geen band hebben met economie, wiskunde of geschiedenis. Dwarsverbindingen doorheen de vakken zijn daarbij belangrijk. De vormingscirkel vormt dan ook een dynamisch geheel van elkaar voortdurend beïnvloedende en versterkende componenten.
- Een leraar vormt leerlingen als **individuele leraar** maar werkt ook binnen **lerarenteams** en binnen een **beleid van de school**. De gemeenschappelijke leerplannen (Gemeenschappelijk funderend leerplan en Gemeenschappelijk leerplan ICT) helpen daartoe. Ze worden gestuurd door keuzes die een school (schoolbestuur, beleidsteam, lerarenteam) maakt. Het Gemeenschappelijk funderend leerplan zorgt voor het fundament van heel de vorming dat gerealiseerd wordt in vakken, in projecten, in schoolbrede initiatieven of in een specifieke schoolcultuur.
- De uiteindelijke bedoeling is om **alle leerlingen** kwaliteitsvol te vormen. Die leerlingen zijn dan ook het hart van de vormingscirkel, zij zijn het op wie we inzetten. Zij dragen onze hoop mee: de nieuwe generatie die een meer duurzame en meer rechtvaardige wereld zal creëren.

1.3 Ruimte voor leraren(teams) en scholen

[zie disclaimer]

De vrijheid die de leraar krijgt om met het leerplan te werken vraagt van hem een grote professionaliteit. Professionaliteit vergt meesterschap. De leraar is dus een meester in zijn vak; hij beheerst de inhouden die hij onderwijst. Een diep gevoel van verantwoordelijkheid en de overtuiging dat elke leerling het recht heeft om op een goede manier gevormd te worden, liggen aan de basis van zijn professioneel bezig zijn.

Vorming is voor die leraar nooit te herleiden tot een cognitieve overdracht van inhouden. Vorming is iets wat hem in die mate beroert dat hij voor iedere leerling de juiste woorden en gebaren zoekt om de wereld te ontsluiten. Hij wil de leerling tot bij de wereld brengen. De leraar introduceert leerlingen in de wereld waarvan hij houdt en hij probeert hen ook vriend van die wereld te laten worden. Een leraar zorgt er bijvoorbeeld voor dat leerlingen gegrepen kunnen worden door de cultuur van het Frans of door het ambacht van een metselaar. Hij initieert leerlingen in een wereld en probeert hen zover te brengen dat ze er hun eigen weg in kunnen vinden.

We hebben de leerplandoelen noch chronologisch noch hiërarchisch geordend. Vanuit het pedagogisch project van de school, vanuit zijn passie, expertise en creativiteit, in functie (van de beginsituatie) van de klasgroep kan de leraar eigen accenten leggen en differentiëren. Hij kan kiezen welke leerplandoelen hij op welke manier samenneemt bij het uitwerken van lessen, thema's of projecten.

In het leerplan leggen we geen didactische werkvormen vast. Ter ondersteuning van leraren(teams) geven we voor bepaalde leerplanonderdelen een indicatie van de nodige onderwijstijd. Dat betekent dat leraren(teams) alle vrijheid hebben om langere leerlijnen op te bouwen en in te zetten op de spiraalsgewijze aanpak van bepaalde inhoudelijke leerplandoelen. Leraren bepalen zelf welke contexten ze laten spelen, welke methodieken ze hanteren.

1.4 Differentiatie

De nieuwe leerplannen bieden volop kansen om gedifferentieerd te werken. Ze laten toe om te differentiëren op verschillende manieren

- verschillende inhoudelijke keuzes;
- doelen integreren;
- inhouden verbreden door andere contexten aan bod te laten komen;
- verdieping aanbieden;
- in te spelen op verschillen in het abstractievermogen van leerlingen.

Differentiëren is van belang in alle leerlingengroepen. Leerlingen die starten in een studierichting van de tweede graad en voor wie dit leerplan bestemd is, behoren immers wel tot de doelgroep, maar bevinden zich niet noodzakelijk in dezelfde beginsituatie. Dikwijls hebben zij reeds een niet te onderschatten – maar soms sterk verschillende – bagage mee vanuit de eerste graad, de gevolgde basisoptie, de thuissituatie en vormen van informeel leren. Het is belangrijk om zicht te krijgen op die aanwezige kennis en vaardigheden en vanuit dat gegeven, soms gedifferentieerd, verder te bouwen.

Ook de motivatie van leerlingen is soms sterk verschillend. Sommige leerlingen denken meer conceptueel en abstract. Andere leerlingen komen vanuit een meer concrete benadering sneller tot inzichtelijk denken. Een context is betekenisvol voor een leerlingengroep, een andere context voor een andere.

Daarnaast bieden leerplannen kansen om de complexiteit van leerinhouden aan te passen. Dat kan door een complexere situatie te schetsen, een minder ingewikkelde bewerking of handeling voor te stellen, of door het aanbieden van meer kennis of vaardigheden leerlingen uit te dagen.

Verschiedende leerinhouden aanbieden aan verschillende leerlingen is één vorm van differentiatie. Andere mogelijkheden zijn differentiëren in didactiek, in graad van autonomie en ondersteuning. De ene leerling kan snel zelfstandig werken, de andere heeft intense begeleiding nodig. In de wenken bij de leerplandoelen verwijzen we naar mogelijkheden tot differentiëren. Dat kan door al dan niet ondersteuning of hulpmiddelen aan te bieden in de vorm van voorbeelden, schrijfkaders, stappenplannen ...

Didactische differentiatie kan ook betrekking hebben op het flexibel aanwenden van de beschikbare leertijd, zoals variëren in tempo van onderwijzen en in leertempo van leerlingen, de ene leerling of leerlingengroep wat meer tijd geven dan de andere om hetzelfde te leren.

Differentiatie kan ook door leerlingen naar verschillende producten te laten toewerken die dan naar gedifferentieerde vormen van evaluatie leiden.

1.5 Opbouw van de leerplannen

Elk leerplan is opgebouwd volgens een vaste structuur: algemene inleiding, situering, pedagogisch-didactische duiding, leerplandoelen, basisuitrusting, concordantie. Alle onderdelen van het leerplan maken inherent deel uit van het leerplan. Schoolbesturen van Katholiek Onderwijs Vlaanderen die de leerplannen gebruiken, verbinden zich tot de realisatie van het gehele leerplan.

In de **algemene inleiding** belichten we het nieuwe leerplanconcept dat Katholiek Onderwijs Vlaanderen heeft gehanteerd en gaan we o.m. dieper in op de visie op vorming, de ruimte voor leraren(teams) en scholen en de mogelijkheden tot differentiatie.

In de **situering** beschrijven we - waar relevant - de samenhang met de eerste graad, de samenhang in de tweede graad en de plaats in de lessentabel.

In de **pedagogisch-didactische duiding** komen de inbedding in het vormingsconcept, de krachtlijnen, de opbouw, de leerlijnen, de aandachtspunten met o.m. de nieuwe accenten van het leerplan aan bod.

De **leerplandoelen** zijn sober en helder geformuleerd waarbij het leerplandoel als geheel het verwachte niveau van realisatie en beheersing aangeeft. Waar relevant voegen we bij de leerplandoelen een opsomming of een afbakening (★) toe die duidelijk aangeeft wat bij de realisatie van het leerplandoel aan bod moet komen. Ook de pop-ups bevatten informatie die noodzakelijk is bij de realisatie van het leerplandoel.

Alle leerplandoelen zijn te bereiken, met uitzondering van attitudes. Leerplandoelen die een **attitude** zijn en dus na te streven, duiden we aan met een sterretje (*).

We tonen de **samenhang** met andere leerplannen in de **tweede graad**. Zo geven we het overleg in lerarenteams alle kansen. Waar relevant verwijzen we ook naar **samenhang met de eerste graad** en naar specifieke items die reeds in de leerplannen van de eerste graad aan bod kwamen.

Tenslotte geven we een aantal zinvolle of inspirerende **wenken** (✓). Het aantal wenken is doorgaans beperkt; het betreft voornamelijk een noodzakelijke toelichting bij leerplandoelen of specifieke begrippen, suggesties voor een mogelijke didactische aanpak of een afbakening van de leerstof.

De **basisuitrusting** geeft aan welke materiële uitrusting vereist is om de leerplandoelen te kunnen realiseren.

In de **concordantie** geven we aan welke leerplandoelen gerelateerd zijn aan bepaalde eindtermen, cesuurdoelen of doelen die leiden naar beroepskwalificaties.

Samenvattend [\[zie disclaimer\]](#)

De nieuwe leerplannen geven richting en laten ruimte. Ze faciliteren de inhoudelijke dynamiek en de continuïteit in een school en lerarenteam. Ze vormen een kwaliteitskader dat inzet op een eigen visie en een identiteitskader dat de unieke identiteit van een school in de diverse samenleving versterkt en ondersteunt. Zo garanderen we binnen het kader dat door de Vlaamse regering werd vastgelegd voldoende vrijheid voor schoolbesturen om het eigen pedagogisch project vorm te geven vanuit de eigen schoolcontext. We versterken het eigenaarschap van scholen die d.m.v. eigen beleidskeuzes de vorming van leerlingen gestalte geven. We creëren ook ruimte voor het vakinhoudelijk en pedagogisch-didactisch meesterschap van de leraar, maar bieden – via pedagogische begeleiding – ondersteuning waar nodig.

2 Situering

2.1 Samenhang in de tweede graad

2.1.1 Samenhang binnen de studierichting Beeldende en audiovisuele kunst

De leerplandoelen van de module Artistieke vorming uit het leerplan MEAV (Maatschappelijke, Economische en Artistieke Vorming) van de basisvorming zijn opgenomen in het leerplan Beeldende en audiovisuele kunst en hoeft je niet afzonderlijk te behandelen.

Door te werken aan de doelen in dit leerplan zet je automatisch ook in op doelstelling 39 uit het Gemeenschappelijk funderend leerplan. Het specifieke van de studierichting zorgt er namelijk voor dat leerlingen aandacht hebben voor de waarde van kunst en cultuur binnen hun persoonlijke ontwikkeling.

2.1.2 Samenhang met andere leerplannen binnen de finaliteit

Vanuit Beeldende en audiovisuele kunst kan de link met Nederlands gelegd worden. Bij het verwoorden en uitwerken van een script of eenvoudig scenario bijvoorbeeld kan taal de leerlingen ondersteunen.

2.1.3 Samenhang over de finaliteiten heen

De leerplannen voor de kunstvakken zijn vanuit eenzelfde visie geschreven en op een gelijkaardige manier opgebouwd.

2.2 Plaats in de lessentabel

Dit leerplan is bestemd voor de studierichting Beeldende en audiovisuele kunst.

In de modellessentabel zijn voor dit leerplan 24 graduren voorzien. [\[zie disclaimer\]](#)

Het is de bedoeling om het beeldende en het audiovisuele voor een bepaald deel evenredig aan te bieden of je kiest voor een gedeeltelijke of gehele integratie. Je kan ervoor kiezen om waarnemingsteken en kunstbeschouwing apart in te richten. Om de specifieke doelen voor het audiovisuele te bereiken voorziet je het best minimaal 10 graduren. Voor de specifieke doelen Beeldende kunst betekent dat minimaal 10 graduren.

3 Pedagogisch-didactische duiding

3.1 Beeldende en audiovisuele kunst en het vormingsconcept

Het leerplan Beeldende en audiovisuele kunst is ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool. In het leerplan ligt de nadruk op het artistieke, op culturele vorming. De wegwijzers verbeelding, uniciteit, kwetsbaarheid en belofte maken er inherent deel van uit.

Culturele vorming

Culturele vorming biedt leerlingen mogelijkheden om kunst en cultuur te verkennen en te verwerken. Ze denken na over hoe de wereld of de samenleving is en verbeelden hoe die zou kunnen zijn. Kunst stimuleert hen om met een kritische en open blik cultuur waar te nemen. Via kunst en cultuur komen ze

ook in contact met het artistieke. Artistieke uitingen van zichzelf en anderen raken en inspireren leerlingen. Ze ontwikkelen hun creatief denken en doen. Zo groeit hun cultureel bewustzijn. Dat draagt bij tot hun persoonlijke ontwikkeling in relatie met de anderen. Kunst helpt leerlingen om de eigen perceptie van die realiteit te verbeelden en op persoonlijke wijze weer te geven. Wanneer leerlingen samen creëren, samen verbeelden betekent het dat ze rekening houden met zichzelf, hun eigen mogelijkheden en met de ander.

Verbeelding

Kunst geeft een specifiek creatieve, verbeeldende kijk op de mens en op de wereld. Verbeelding breidt het voorstellingsvermogen van leerlingen uit en geeft ruimte om datgene wat niet onmiddellijk tastbaar is, uit te drukken en over te dragen. Leerlingen krijgen kansen om nieuwe werelden te leren kennen en te maken waar ze intens van kunnen genieten. Via kunst stimuleren we leerlingen om hun verbeeldingskracht te beleven, te versterken, vorm te geven en ervan te genieten. Aan de grondslag van een artistieke, kunstzinnige ervaring ligt de verbeelding.

Gastvrijheid en uniciteit in verbondenheid

Vanuit onze christelijke mensvisie erkennen en waarderen we de leerling als uniek persoon met eigen mogelijkheden en beperkingen, een eigen geschiedenis en persoonlijkheid. Artistieke expressie is betrokken op identiteit, op het diepste wezen van de mens. Door het beschouwen van en geraakt worden door geeft kunst zin en betekenis aan wie we zijn en aan de wereld waarin we leven. Leerlingen krijgen kansen om te groeien in relatie met zichzelf, de andere en de wereld.

Kwetsbaarheid en belofte

Door in aanraking te komen met een of meer artistieke expressievormen ontdekken leerlingen hun interesses en mogelijkheden. Zij kunnen door creatieve uitingen geraakt worden en ze worden geconfronteerd met hun kwetsbaarheid, grenzen, dromen en groeikansen. Daardoor leren ze hun eigen kracht en kwetsbaarheid kennen. Volgehouden inspanningen zijn nodig om hun artistieke expressievorm verder te ontwikkelen.

Uit die vormingscomponenten en wegwijzers zijn de krachtlijnen van het leerplan ontstaan.

3.2 Krachtlijnen

Gedreven met beeld en met het audiovisuele omgaan, individueel en samen met anderen

De leerlingen ontwikkelen een kritische, scheppende en verbeeldende gedrevenheid en ingesteldheid. Ze streven naar artistieke authenticiteit en hanteren een doordachte en methodische aanpak in combinatie met zelfwerkzaamheid. Het beschouwen van en geraakt worden door kunst geeft betekenis aan wie ze zijn en aan de wereld waarin ze leven. Ze werken daar zowel individueel aan als samen met anderen, medeleerlingen, de leraren, kunstenaars, vormgevers ... In de tweede graad gebeurt dat binnen een gestructureerde omgeving en onder begeleiding.

Door over het eigen werk en dat van anderen op een sensitieve, eerlijke en persoonlijke wijze te reflecteren en te communiceren, leren ze dat verschillende visies waardevol kunnen zijn. Die groei maakt deel uit van hun wordingsproces en is dus onlosmakelijk verbonden met hun groei als mens.

Kunst en cultuur onderzoeken, betekenis geven en waarderen

Kunst beschouwen en creëren betekent groeien als mens.

Leerlingen leren om met een onbevangen en nieuwsgierige blik naar de wereld rondom hen te kijken. Door hun omgeving kritisch waar te nemen, te interpreteren, betekenis te geven en te waarderen, leren ze schoonheid herkennen in al haar facetten. Ze leren kunst bewust ontdekken en ervaren, ze leren beelden

interpreteren. Ze leren een universele beeldende taal begrijpen. Daarnaast ontwikkelen en visualiseren ze een eigen emotionele beleving.

Door kunst en cultuur ontdekken leerlingen zichzelf, de omgeving, de maatschappij en de wereld. Betekenis geven heeft zowel betrekking op de artistieke uitingen die leerlingen zelf maken als op de professionele uitingen van kunst en cultuur.

Ze onderzoeken en bevragen kunst vanuit verschillende perspectieven. Ze leren daarbij een onderbouwde mening te geven over de betekenis en functie van kunst.

Verbeeldingskracht en vakdeskundigheid inzetten bij het beeldend en audiovisueel creëren en bij presenteren

Leerlingen ontwikkelen verbeeldingskracht en groeien in het gebruik van artistiek-technische vaardigheden om tot een artistiek-creatief proces te komen.

De leerlingen krijgen kansen om zich diverse basistechnieken, artistiek-technische vaardigheden, eigen te maken en om de juiste attitudes te verwerven. Beeldende en audiovisuele technieken en tekenvaardigheden staan in relatie tot vorm en inhoud. Daarbij ontdekken ze verschillende manieren om zich creatief uit te drukken en artistieke uitdagingen aan te gaan, in zowel de objectieve studie als in de vrije expressie. Ze leren buiten bestaande kaders denken en verbeeldingskracht gebruiken in een artistiek-creatief proces. De leerlingen proberen om meerdere antwoorden te formuleren op een uitdaging en ontwikkelen zo een persoonlijke benadering bij het oplossen van gestelde uitdagingen. Ze zetten diverse strategieën in bij het creëren. Het zal hen ook in staat stellen om geleidelijk aan hun eigen proces vorm te geven. De artistieke ontwikkeling van de leerlingen is bijgevolg niet los te zien van het artistieke proces dat ze keer op keer doorlopen.

Door het ontwikkelen van een steeds breder referentiekader kunnen de leerlingen zich meer en meer verdiepen in de wereld van kunst en cultuur en ontdekken ze hoe zij zichzelf verhouden ten opzichte van dat alles. Zo worden die kunst- en cultuuruitingen een springplank voor hun eigen ideeën en creaties.

3.3 Opbouw

- Beeldende en audiovisuele kunst
  - Persoonlijke gedrevenheid
  - Onderzoek en voorstudie
  - Creatie en presentatie
- Audiovisuele kunst
  - Waarneming en communicatie
  - Audiovisuele technologie en technieken
- Beeldende kunst
- Kunstbeschouwing

Dit leerplan biedt de ruimte om zelf keuzes te maken in het clusteren van doelen en zo tot dwarsverbanden te komen.

3.4 Leerlijnen

3.4.1 Samenhang in de tweede graad

In dit schema vind je een vergelijking tussen Beeldende en audiovisuele vorming en Beeldende en audiovisuele kunsten.

Beeldende en audiovisuele vorming (D)	Beeldende en audiovisuele kunst (D/A)
Kunst beschouwen in de brede zin: verschillende expressievormen (in een apart leerplan)	Kunst beschouwen: vanuit één expressievorm (SET) minstens beeldende en audiovisuele kunst (geïntegreerd in het leerplan)
Conceptuele benadering van de doelen	Vanuit concrete en praktische invalshoek werken aan de doelen – eenvoudige structuren.
Dieper onderzoek naar verschillende oplossingen tijdens artistiek-creatief proces	'Toepassen van ...' tijdens artistiek-creatief proces i.f.v. een specifieke, concrete, afgebakende opdracht.
	Storytelling (eigen en andere verhalen): vanuit experiment en adaptatie en ondersteund door de leraar komen tot conceptueel werk.

In dit schema vind je een vergelijking tussen de studierichtingen Architecturale kunsten en Beeldende en audiovisuele kunsten.

Architecturale kunst (D/A)	Beeldende en audiovisuele kunst (D/A)
Leerplandoelen Architecturale kunst aangevuld met doelen beeldende kunst	Leerplandoelen Audiovisuele kunsten naast beeldende kunst
Wiskunde: leerplan met cesuurdoelen ruimtemeetkunde	Wiskunde: basisleerplan
Kunstbeschouwing: minstens vanuit de contexten van de studierichting, architectuur en beeldende kunst	Kunstbeschouwing: minstens vanuit de contexten van de studierichting, beeldende en audiovisuele kunst (bv. link met basis filmgeschiedenis)
	Storytelling (eigen en andere verhalen): vanuit experiment en adaptatie en ondersteund door de leraar komen tot conceptueel werk.

3.4.2 Samenhang met de derde graad

Dit leerplan bereidt voor op verschillende studierichtingen in de derde graad. Vooral de doelen derde graad van Beeldende kunst sluiten aan op de leerplandoelen van dit leerplan.

3.5 Aandachtspunten

3.5.1 Algemeen

In de krachtlijnen en leerplandoelen herken je de zes eigenschappen of kernrollen van de 'kunstenaar'. Een leerling geeft vorm aan een artistiek proces vanuit een eigen identiteit en inhoud door kennis, vaardigheden en inzichten in te zetten. Daarbij presenteert hij het resultaat ook aan een 'publiek'. De zes eigenschappen komen overeen met deze rollen: het unieke ik, de kunstenaar, de onderzoeker, de vakman, de samenspeler en de performer.

Inzet, een goede studiemethode, voldoende ruimtelijk aanvoelen en een open artistiek-creatieve blik zijn nodig om deze studierichting met succes te doorlopen. Daarom gaat er tijdens het proces ook veel aandacht naar attitudes, naar persoonlijke gedrevenheid en naar de ontwikkeling als persoon.

Een wisselwerking tussen de vakken van de basisvorming en de artistieke vakken is voor de studierichting zinvol. Het refereren naar het kunstgebeuren vroeger en nu zal een vanzelfsprekend item zijn in de wisselwerking tussen leraar, leerling en leerdoelen. Het is vanuit pedagogisch-didactisch standpunt noodzakelijk om samenhang te brengen tussen theoretische benaderingen en de artistiek-creatieve toepassingen.

De leerling kan een verhaal, in de breedste zin van het woord vertalen. Dat verhaal kan een leerling zelf bedenken, dat kan bijvoorbeeld organisch ontstaan via experiment, via een opgelegd thema ... Daarnaast kan de leerling zich laten inspireren door een bestaand verhaal, zoals een verhaal uit een boek, een film of een muziekstuk. De leerling geeft er een persoonlijk karakter aan. Dat biedt een mogelijkheid om vakoverschrijdend te werken, waar de leerling bijvoorbeeld voor het vak Nederlands of een ander taalvak een verhaal leest om het nadien visueel of auditief verder uit te werken tijdens een kunstvak. Op die manier is er een wisselwerking tussen tekst, beeld en geluid.

De leerling kan zijn idee verwoorden door het concept uit te leggen en te onderbouwen aan de hand van een rijke taal, specifieke vaktermen en argumenten. Onderzoek doen naar beeld en geluid, die beelden en geluiden analyseren zijn daarvoor van belang, maar ook het kijken of luisteren met een kritische blik versterkt het duiden van een bepaald concept. Naast het voorstellen van een idee, is het belangrijk om voldoende aandacht te schenken aan het schrijven en op zoek te gaan naar de juiste woorden om zo ideeën en concepten helder en correct uit te schrijven.

Binnen **beeld** maken de leerlingen kennis met verschillende technieken en materialen waarmee ze boodschappen of inhouden voorstellen: zowel in het platte vlak als in de ruimte.

Het audiovisuele beeld kan je interpreteren als een 'foto' of een 'film', maar dat hoeft niet het resultaat of het eindpunt te zijn. De kracht van de studierichting ligt onder meer in het experimentele karakter, waarbij verschillende (digitale) technieken ook door elkaar gebruikt kunnen worden en, al dan niet, toegepast uitgewerkt worden. De leerling kan zo tot een resultaat komen, waarbij het artistiek-creatief proces kan bestaan uit mixed media en verschillende technieken.

De leerling kan een eigen stijl en een unieke ik ontwikkelen, maar heeft ook een open blik naar nieuwe en andere visies en interpretaties. Op die manier kan de leerling openstaan voor feedback om er nadien mee aan de slag te gaan. Het is belangrijk dat de leerling 'in opdracht van' kan werken om zo voor verschillende opdrachten te kunnen ontwerpen in een bepaalde sfeer van een gekende huisstijl. Daardoor durft de leerling ook een eigen stijl los te laten.

Een reeks leerplandoelen kan je zowel vanuit een beeldende als vanuit een audiovisuele context bereiken. Daarnaast blijven er enkele specifieke doelen voor elke discipline. De leerling komt via bespreking van de opdrachten tot mogelijke creatieve oplossingen voor gestelde audiovisuele of beeldende uitdagingen. De

opdrachten kunnen zowel vrij als toegepast van karakter zijn. De leerlingen werken vooral in een gestructureerde omgeving.

Bij het deel Kunstbeschouwing kan je ervoor kiezen om die leerplandoelen apart of geïntegreerd aan te bieden. Het beschouwen van kunst kan vanuit het beeldende en audiovisuele benaderd worden, maar ook vanuit een brede blik op kunsten. Zo kunnen leerlingen onderzoeken hoe beeld in andere kunstvormen een plaats kreeg en krijgt. Verschillende kunstvormen kunnen elkaar versterken, kunnen geïntegreerd worden en toch hun eigenheid behouden. Anderzijds kunnen grenzen vervagen tussen kunstvormen. Doelen Kunstbeschouwing kan je bijvoorbeeld linken met doelen uit het leerplan Geschiedenis.

De leerplandoelen Kunstbeschouwing richten zich op het beluisteren, bekijken, bespreken en analyseren van kunstuitingen. De leerlingen leren hun waardering en interesse uiten. Ze leren bijvoorbeeld over de ontwikkelingen in beeldende en audiovisuele kunst en brengen die in relatie met andere kunstvormen en maatschappelijke ontwikkelingen.

De attitudes in het deel '*Persoonlijke gedrevenheid*' lees je samen met leerplandoelen uit de andere rubrieken. Ze kunnen daardoor zowel binnen beeldende als audiovisuele kunst aan bod komen.

Om de beroepsgerichte vorming in de D/A-finaliteit effectief te realiseren, is het van belang dat leerlingen een aantal generieke competenties verwerven. Zij fungeren als onderbouw van de beroepsgerichte vorming, ze zijn de voorwaarde om die vorming te kunnen realiseren. In sommige gevallen worden die generieke competenties in het leerplan binnen specifieke doelen uitgediept of geconcretiseerd, maar in alle gevallen is het belangrijk dat je er als leraar en lerarenteam oog voor hebt. Je vindt die generieke onderbouwende competenties voorafgaand aan de eigenlijke leerplandoelen.

4 Leerplandoelen

Generieke onderbouwende competenties: om de leerplandoelen te realiseren werken de leerlingen in teamverband, handelen ze economisch en duurzaam, handelen ze veilig, ergonomisch en hygiënisch en hebben ze oog voor de kwaliteit van hun werk (proces en resultaat). Die onderliggende elementen zijn fundamenteel; ze zijn belangrijk om de leerplandoelen kwaliteitsvol te realiseren.

4.1 Beeldende en audiovisuele kunst

4.1.1 Persoonlijke gedrevenheid

LPD 1 *De leerlingen vertrouwen op hun expressiemogelijkheden.

- ✓ De leerlingen durven zich expressief uiten, durven keuzes maken en in één bepaalde richting verder gaan. Het is belangrijk om daarvoor een veilige omgeving te creëren. Ze communiceren via verbale en non-verbale expressiemogelijkheden.
- ✓ De leerlingen groeien en leren vertrouwen op het eigen kunnen. Je geeft hen de ruimte om te falen (en uit hun fouten te leren).
- ✓ De leerlingen kunnen een eigen stijl en een 'unieke ik' ontwikkelen, maar heeft ook een open blik naar nieuwe en andere visies en interpretaties. Op die manier kunnen de leerlingen open staan voor feedback om er nadien ook mee aan de slag gaan. Het is belangrijk dat de leerlingen 'in opdracht van' kunnen werken om zo voor verschillende opdrachten te kunnen

ontwerpen in een bepaalde sfeer van een gekende huisstijl. Hierdoor durven de leerlingen een eigen stijl los te laten.

- ✓ Je nodigt leerlingen uit om via verbale en non-verbale communicatie (beeld en audiovisuele, tekst) te werken.
- ✓ Bij proces en product durven ze improvisatie en toevalligheden toelaten en zullen ze die waarderen. Ook verwondering over het eigen werk toelaten is belangrijk.

LPD 2 *De leerlingen verwerven algemene attitudes in functie van beeldende en audiovisuele kunsten:

- **zelfwerkzaamheid, inzet, doorzettingsvermogen;**
  - **open blik voor kunst en beeldcultuur;**
  - **afspraken respecteren;**
  - **enthousiasme.**
- ✓ De leerlingen leren op een respectvolle manier met anderen en hun werken omgaan. Daarbij kan je het best ook aandacht besteden aan luisterbereidheid.
  - ✓ De leerlingen nemen kunst uit heden en verleden waar, ze verwerven inzicht in diverse vormen van kunst en kunnen kunst- en cultuuruitingen plaatsen in een hedendaagse context. Hier kun je een link leggen met de doelen kunstbeschouwing.
  - ✓ Zin voor objectiviteit is moeilijk, je zet dit wel aan, maar werkt er grondiger aan in een derde graad. Leerlingen leren onbevooroordeeld kijken en luisteren, openstaan voor trends, enz.
  - ✓ De leerlingen ontwikkelen een onderzoekende houding met focus op procesmatig werken, rekening houdend met (tussen)deadlines.
  - ✓ Afspraken zoals planning en deadline leren ze respecteren.
  - ✓ De leerlingen durven hernemen: ze verwerken advies en koppelen terug.
  - ✓ De leerlingen tonen de juiste attitude om hun werk te beoordelen (via een ateliergesprek) of in de vorm van een peer-evaluatie.
  - ✓ De leerlingen tonen bereidheid om te focussen en zich te concentreren.

LPD 3 *De leerlingen tonen interesse en respect voor elkaars artistieke creaties.

- ✓ De leerlingen groeien naar en werken aan een authentieke 'ik'.
- ✓ De leerlingen luisteren naar verschillende meningen over eigen en andere werken. Ze formuleren opbouwende kritiek naar andere leerlingen toe.
- ✓ Je laat de leerlingen stilstaan bij het werken aan en onderzoeken van een eigen beeld(taal).
- ✓ De leerlingen zijn nieuwsgierig naar tradities en evoluties binnen de beeldcultuur: ze hebben aandacht voor kunstgeschiedenis, kunstactualiteit en voor trends binnen beeldende en audiovisuele kunst.
- ✓ De leerlingen gaan in dialoog over problemen die zich tijdens het proces aandienen en zoeken samen naar oplossingen.

- ✓ De leerlingen gaan in dialoog over de context, de vorm, de inhoud van elkaars werk en ze zijn bereid om daarbij de gepaste vakterminologie te gebruiken.

4.1.2 Onderzoek en voorstudie

LPD 4 De leerlingen doorlopen een artistiek-creatief proces waarbij ze in een gestructureerde omgeving passende oplossingen uitwerken voor een uitdaging binnen beeld of binnen het audiovisuele.

Samenhang tweede graad: II-GFL-ddaa LPD-17

- ✓ De leerlingen leren kritisch onderzoeken; kritisch (inspiratie)bronnen en beeldmateriaal selecteren; durven een kritische houding aannemen t.o.v. populaire beeldcultuur.
- ✓ Je nodigt leerlingen uit om oplossingen te zoeken voor eigen zwaktes, ze leren sterktes inzetten i.f.v. uitdagingen, bv. via werken en zelfreflectie in een schetsboek, logboek ... Ze ontdekken horizontale en verticale verbanden i.f.v. onderzoek.
- ✓ Je stimuleert de leerlingen om zich zo veel mogelijk door het grillige proces van de kunst te laten leiden. Dat houdt ook in dat leerlingen niet altijd alle stappen van het artistiek-creatief proces (oriënteren, onderzoeken, uitvoeren, evalueren) zullen doorlopen of dat de volgorde van die stappen vastligt. Dat artistiek-creatief proces doorlopen leerlingen wel minstens eenmaal volledig. Een artistieke expressievorm onderzoeken kan door waarneming, inspiratie, verbeelding, analyse, conceptualisering en reflectie ...
- ✓ Ze zetten allerlei werkwijzen in om ideeën en inspiratie te verzamelen zowel analoog als digitaal: artistieke creaties bestuderen, verzamelen van indrukken of objecten, documenteren zoals fotograferen, schetsen, luisteren of kijken naar opnames, naar concerten gaan, naar voorstellingen gaan, bezoek aan de bibliotheek, lezen ...
- ✓ Het is belangrijk dat de leerlingen diverse bronnen raadplegen, zoals digitale databases, boeken, (kunst)tijdschriften, interviews ...
- ✓ Ze kunnen verschillende bronnen verwerken in bijvoorbeeld een moodboard, een getekende mindmap ...
- ✓ De leerlingen houden rekening met verschillende fasen van een artistiek-creatief proces binnen beeldhouwen, schilderen, tekenen, grafiek, keramiek, textiel, mixed media of fotografie ...
- ✓ De leerlingen hebben een voldoende ruim blikveld bij de start van een opdracht (horizontaliteit). Pas in een volgend stadium kunnen ze selecteren. Vervolgens gaan ze verticaal uitdiepen.
- ✓ Een artistieke expressievorm onderzoeken kan door het waarnemen, inspireren, ervaren (toevalligheid), verbeelden, analyseren en reflecteren ...
- ✓ De leerlingen voeren een opdracht uit, binnen een gestructureerde omgeving en vooral onder begeleiding, aan de hand van een bepaalde (artistieke) methode.

LPD 5 De leerlingen analyseren de opdracht en stellen er gericht vragen over.

- ✓ Je kunt hier inzetten op begrijpend lezen, op het zoeken naar de concrete uitdaging. Samenwerken met de leraar Nederlands is belangrijk.

LPD 6 De leerlingen kijken kritisch naar de publieke, digitale werkelijkheid.

Samenhang tweede graad: II-GFL-ddaa LPD 15, 16

- ✓ De leerlingen leren het verschil zien tussen kopiëren, imiteren en inspireren.
- ✓ De leerlingen houden rekening met aspecten zoals auteursrechten, portretrecht, privacyrechten ... Als leraar reik je hen tools aan om hen daarbij te ondersteunen.

LPD 7 De leerlingen experimenteren met de eigen en andere artistieke expressievormen.

Samenhang tweede graad: II-GFI-ddaa LPD 10

- ✓ De leerlingen zien in dat andere disciplines of expressievormen ook een inspiratiebron kunnen zijn, bv. muziek, literatuur, dans, theater, film ..., maar ook de natuur, populaire beeldcultuur, de mens, de wereld ...
- ✓ De leerlingen experimenteren met beeld en geluid, vorm, materie, gereedschap en techniek en ontdekken er de expressiemogelijkheden van; beperkingen en mogelijkheden ontdekken.
- ✓ Ze exploreren expressiemogelijkheden van artistieke beeldende en auditieve elementen, van technieken en materialen, zoals met verschillende materialen dezelfde effecten bekomen, met dezelfde technieken verschillende effecten bekomen, verschillende composities maken.

LPD 8 De leerlingen bouwen een referentiekader in tijd en ruimte op door te participeren aan het culturele leven:

- **bezoek aan culturele evenementen;**
- **bespreken en analyseren van beeldende kunst, muziek, foto's en films.**
- ★ Kennis verwerven van audiovisuele kunst en beeldende kunst in heden en verleden.
  - ✓ Het is belangrijk dat de school de leerlingen een grote variatie aan culturele evenementen, kunstvormen aanbiedt waar ze normaal misschien niet mee in contact zouden komen (betere film, muziek, tentoonstellingen, theater, musea, concert ...). Je moedigt hen aan om dat ook buiten de schooluren te doen.
  - ✓ Door zich te bewegen in verschillende culturen en in de maatschappij ontdekken ze verschillende kunstenaars en hun werk, actualiteit, verschillende culturen; vorm-, stijl- en uitdrukkingskenmerken van kunststromingen. Ze formuleren verworven inzichten (mondeling of schriftelijk). Dat zijn belangrijke aspecten in deze studierichting.
  - ✓ Je probeert aan te sluiten bij de actualiteit, bij tijdelijke tentoonstellingen enz.
  - ✓ Het resultaat van 'documenteren' kan bijvoorbeeld in een logboek, werkboek, via verslagen ...

- ✓ Naast het spreken en pitchen van een idee, is het ook belangrijk om voldoende aandacht te schenken aan het schrijven en op zoek te gaan naar de juiste woorden om zo ideeën en concepten duidelijk en correct uit te schrijven. Samenwerken met de leraar Nederlands is interessant.
- ✓ De leerlingen zetten gepaste [vakterminologie](#) in. Ook het maken van een eigen lexicon, eventueel over de verschillende kunstvakken heen, is interessant. Starten met een lexicon in het Engels kan in deze tweede graad ook al.
- ✓ Door zich te bewegen in verschillende culturen en in de maatschappij ontdekken de leerlingen verschillende kunstenaars, vormgevers, dansers, choreografen, cineasten enz. en hun werk. Ze staan stil bij de actualiteit, verschillende culturen; vorm-, stijl- en uitdrukkingskenmerken van kunststromingen en kunstenaars, binnen de afbakening. Documenteren kan in bv. een logboek of werkboek, via verslagen, zowel digitaal als niet-digitaal ...
- ✓ Het is belangrijk om leerlingen te vragen om tijd te nemen voor, om minder vluchtig naar kunst te kijken ... Een mogelijke werkwijze daarbij is: de Slow Art werkwijze (Wie/Wat/Waar/Waarom?).
- ✓ De leerlingen leren omgaan met, praten over, wegnemen van vooroordelen en het vormen en formuleren van meningen en argumenten.
- ✓ Dit leerplandoel kan je linken met doelen kunstbeschouwing.

LPD 9 De leerlingen nemen aspecten van het beeldende en het audiovisuele waar met aandacht voor:

- **totaalbeleving en detail;**
  - **betekenis;**
  - **interactie tussen het waarneembare, het onderwerp en de bedoelingen;**
  - **hoe kunst- en cultuuruitingen hun gedachten, gevoelens en gedrag beïnvloeden.**
- ✓ Bij de waarneming kan gefocust worden op het geheel, maar ook op een bepaald aspect, bv. compositie, kleur, thema of onderwerp, doel in een beeld.
  - ✓ Je gaat met de leerlingen niet alleen binnen, maar ook buiten de school om bijvoorbeeld beeldende kunst waar te nemen en te beleven. Dat kan door bv. een museumbezoek, een stadswandeling, een bezoek van/aan een kunstenaar, performance ...
  - ✓ De leerlingen illustreren op basis van waarnemingen van kunst- en cultuuruitingen gelijkenissen en verschillen in hun interpretatie van bedoeling en onderwerp.
  - ✓ Bij de waarneming ontdekken leerlingen ook de invloed van waarden, normen en gewoontes. Ze kunnen vertrekken van zintuigelijk waarneembare kenmerken zoals beweging, geur, klank, kleur.
  - ✓ Verschillende onderwerpen van kunst- en cultuuruitingen komen aan bod, zoals dood, het alledaagse, geboorte, geschiedenis, liefde, leven, rituelen. Er is ook aandacht voor een mogelijke gelaagdheid bij interpretatie van onderwerpen van kunst- en cultuuruitingen.
  - ✓ De leerlingen staan stil bij diverse bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen zoals aanklaarten, confirmeren, commercieel voordeel halen, decoreren, entertainen, identiteit

vormgeven, informeren, in vraag stellen, maatschappelijk belang dienen, praktisch gebruiken, revolteren, schoonheid creëren; gelaagdheid van de interpretatie van bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen.

- ✓ Je nodigt leerlingen uit om even te focussen op de uniciteit van een esthetische ervaring.

4.1.3 Creatie en presentatie

LPD 10 De leerlingen werken met materialen en instrumenten:

- veilig en ergonomisch;
- op een ordelijke, efficiënte en zorgvuldige manier;
- inzichtelijk en correct;
- gestructureerd.

Samenhang tweede graad: II-GFL-ddaa LPD 37

- ✓ Daarbij komen o.a. milieubewust zijn en duurzaamheid aan bod bv. gebruiken van papier, karton, recuperatiematerialen ..., alsook op een veilige, ordelijke en zorgzame manier, inzichtelijk, met een correct gebruik, gestructureerd werken en de zorg voor materialen.
- ✓ De leerlingen verwerven vaardigheden om met verschillende materialen en instrumenten te werken, zowel digitaal als analoog.
- ✓ Je vraagt ook aandacht voor de organisatie van de werkplek.

LPD 11 De leerlingen dragen bij aan een gemeenschappelijke, artistieke creatie door samen te werken met anderen.

Samenhang tweede graad: II-GFL-ddaa LPD 8

- ✓ De leerlingen passen methodes toe om hun deskundigheid en hun artistieke talenten en die van anderen af te stemmen op een gemeenschappelijk doel of project zoals oog hebben voor de talenten en eigenheid van anderen.
- ✓ Samenwerken betekent o.a. samen creëren, afhankelijk zijn van, groepswerk, rekening houden met elkaar ... Ze tonen daarbij respect voor eigen en andermans artistieke beleving, creatie of cultuur ... Bij een groepswerk wordt er gestreefd naar een evenwichtige en evenredige taakverdeling, vertrekkend vanuit het complementaire karakter (van de leerlingen).
- ✓ De leerlingen kunnen samenwerken met 'anderen', niet eigen aan de school, bv. bij het fotograferen, filmen ... contacteren ze mensen uit de buurt, hun familie, vrienden, organisaties ...

LPD 12 De leerlingen komen actief tot artistieke creaties, benaderingen en inzichten:

- ideeën en bedenkingen in ontwerp en beeld omzetten;
- verschillende domeinen combineren.

Samenhang tweede graad: II-GFI-ddaa LPD 10

- ✓ Groot belang hecht je aan het voorbereidende onderzoek: de documentatie, het schetsen, onderzoekswerk in verschillende domeinen en de voorstudie. Het ontwerp is daar een weerspiegeling van en wordt dan vertaald naar een definitief resultaat. Het is duidelijk dat bij de evaluatie van het werk het ontstaansproces een prominente rol speelt. 'Procesevaluatie' in plaats van en naast 'productevaluatie' is de boodschap.
- ✓ De leerlingen creëren vanuit hun verbeelding, maken keuzes bv. wat onderwerp en bedoeling van artistieke creaties betreft. De leerlingen houden rekening met afspraken qua timing en planning.
- ✓ De leerlingen mogen afwijken van de geijkte voorbereidingsmethodes wanneer ze hun keuze kunnen motiveren.
- ✓ Je houdt rekening met leerstoornissen zoals dyslexie en zet daarvoor in op differentiatie.

LPD 13 De leerlingen gebruiken beeldende elementen, technieken en materialen, en producten om zich artistiek te uiten.

Samenhang tweede graad: II-GFI-ddaa LPD 10

- ✓ De leerlingen hebben bijvoorbeeld aandacht voor detail en afwerking. Ze durven experimenteren met methodes en technieken en zetten in op de verwondering en de verbeelding.
- ✓ De leerlingen hebben noties van onder andere digitale beeldbewerking, montage, toepassingen van audio, tekentechnieken en ruimtelijke vormgeving.
- ✓ De leerlingen hebben in een eerste fase aandacht voor verbeelding en experiment. Ze schenken daarnaast aandacht aan compositie, herhaling, variatie, contrast, samenhang, verwachting, verrassing en spanningsboog. Ze staan ook stil bij detail en afwerking.
- ✓ Het leren kennen van eigenschappen is belangrijk; materialen en technieken hebben mogelijkheden en beperkingen. Leerlingen experimenteren en zoeken naar oplossingen. Andere materialen, technieken inzetten of combineren kan voor een ander effect zorgen.
- ✓ Ook het ontdekken van een voorkeur in functie van het werken met bepaalde materialen of technieken is voor leerlingen interessant.

LPD 14 De leerlingen analyseren de relatie tussen de beeldende elementen, technieken en materialen die nodig zijn om betekenis te creëren en vorm te geven aan een inhoud.

- ✓ Vanuit de leefwereld van de leerlingen is er aandacht voor onderwerp en bedoeling, voor de samenhang en de relatie tussen beeldende en auditieve elementen, technieken en materialen.
  - Onderwerpen van zowel Westerse als niet-Westerse kunst- en cultuuruitingen zoals dood, het alledaagse, geboorte, geschiedenis, liefde, leven, rituelen; gelaagdheid bij interpretatie van onderwerpen van kunst- en cultuuruitingen.
  - Bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen zoals aankarten, confirmeren, commercieel voordeel halen, decoreren, entertainen, identiteit vormgeven, informeren, in vraag stellen, maatschappelijk belang dienen, praktisch gebruiken, revolteren, schoonheid creëren; gelaagdheid van de interpretatie van bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen.

- ✓ Verschillende thema's komen - ruimer dan de leefwereld van de leerlingen - ook aan bod, bijvoorbeeld: historische en actuele, culturele, sociale, politieke en wetenschappelijke onderwerpen.
- ✓ Die onderwerpen kunnen een uiting zijn van een emotioneel vermogen, het vermogen tot kennen of een zintuigelijke uitdrukking.

LPD 15 De leerlingen passen traditionele en experimentele technieken toe.

- ✓ De leerlingen durven te switchen tussen traditionele en experimentele technieken om zo tot een nog sterker resultaat te komen, digitaal en analoog.
- ✓ Je nodigt de leerlingen uit om creatief te zijn in de keuze van materiaal. Ze kunnen vertrekken vanuit materiaal dat voorhanden is, maar dat ogenschijnlijk niet meteen creatieve eigenschappen lijkt te bezitten.

LPD 16 De leerlingen ontwikkelen een vormgeving of ontwerp:

- met aandacht voor materiaal en techniek, gehanteerde vormelementen en hun relatie, constructieve en esthetische aspecten;
  - standpunt t.o.v. een gekozen onderwerp kiezen;
  - onderwerp afbakenen en kaderen;
  - verschillende beeldende elementen ordenen en structureren;
  - 2D in 3D omzetten en omgekeerd;
  - een ruimtelijke invulling creëren;
  - op verschillende formaten en schalen werken.
- ✓ Je kan verschillende meetmethodes gebruiken zoals meten met potlood en duim, herleiden tot eenvoudige vlakken, richtingen bepalen ...
  - ✓ De leerlingen leren na verloop van tijd hun eigen sterktes en zwaktes herkennen.
  - ✓ De leerlingen leren evenwichtig en doordacht vaardigheden en technieken samenbrengen tot een vormgeving of ontwerp in balans.
  - ✓ Het onderzoek kan zich ook toespitsen op het hanteren van beeldende begrippen.

LPD 17 De leerlingen analyseren het zintuiglijk waarneembare van kunst -en cultuuruitingen in interactie met de onderwerpen en bedoelingen ervan.

- ★ Samengaan van beleving en inhoud bij kunst- en cultuuruitingen
- ✓ Het kan gaan over: gehelen, opbouw, samenhang en contrastwerking, compositie, essentie (belangrijkste lijnen, vlakken, contrast, ritme, beweging, spanning, details, voorplan, accenten ...), verscheidenheid, tonen (licht, donker, nuances, arceren ...), texturen (hard, zacht, glad ...) en structuren leren zien en weergeven; eigen schaduw/slagschaduw. Er is aandacht voor de totaalbeleving en voor detail.
- ✓ De leerlingen kunnen verschillende uitdrukkingwijzen toepassen zoals verwoorden, verbeelden, bewegen en verklanken.

- ✓ De leerlingen illustreren op basis van waarnemingen van kunst- en cultuuruitingen gelijkenissen en verschillen in hun interpretatie van bedoeling en onderwerp. Ze analyseren de interactie tussen het zintuiglijk waarneembare, de bedoelingen en de onderwerpen van kunst- en cultuuruitingen zoals beoogde en reële impact. Ze analyseren zintuiglijk waarneembare kenmerken zoals beweging, kleur, geur en klank, denken daarbij ook na over invloed van waarden, normen en gewoontes.
- ✓ Je vraagt de leerlingen om tijd te nemen om te kijken.

LPD 18 De leerlingen reflecteren aan de hand van criteria over hun artistiek-creatief proces en eigen creatie.

Samenhang tweede graad: II-GFL-ddaa LPD 5

- ✓ De leerlingen aanvaarden feedback op hun artistiek proces en product, geven elkaar constructieve feedback en verwerken die feedback in hun eigen creaties. Ze vragen actief feedback aan leraar en medeleerlingen.
- ✓ De leerlingen tonen begrip en interesse voor verschillende visies en gaan er constructief mee aan de slag; vanuit meerdere perspectieven benaderen, vergelijken, afstand nemen. Ze denken na over onderwerp en bedoeling, over koppeling van intentie en vormgeving.
- ✓ De leerlingen gebruiken gepaste [vakterminologie](#) i.v.m. beeldende elementen, technieken en materialen. Het gaat hier over vaktermen eigen aan het beeldende en het audiovisuele.
- ✓ Bij de reflectie drukken ze ook - vanuit hun ervaring met creatieprocessen - hun waardering uit voor inhoud en vormgeving van kunst- en cultuuruitingen. Dat kan aan de hand van enkele criteria, bijvoorbeeld
  - vormgeving: beeldende en auditieve elementen, technieken en materialen;
  - samenhang van vormgeving en inhoud;
  - uniciteit van een esthetische ervaring.

LPD 19 De leerlingen beargumenteren keuzes in hun artistiek-creatief proces en in hun artistieke creatie in dialoog met anderen.

- ✓ Je zet in op het toepassen van methodes om hun artistieke proces en hun creatie te analyseren zoals vanuit meerdere perspectieven benaderen, afstand nemen, vergelijken.
- ✓ Je focust ook op methodes om in dialoog te gaan over hun artistieke proces en hun creatie zoals verwoorden, verbeelden, bewegen en verklanken. Ze leren hun ideeën en inspiratie mondeling en schriftelijk verwoorden, communiceren met medeleerlingen en leraar, en leren hun werk mondeling en schriftelijk toelichten.
- ✓ Je vraagt bij het verwoorden van hun argumenten aandacht voor het juist formuleren, een gepaste en correcte taal gebruiken, met de juiste [Vakterminologie](#).
- ✓ De leerlingen leren om hun werk (digitaal) te archiveren en documenteren.

LPD 20 De leerlingen lichten hun interesse voor kunst- en cultuuruitingen en diverse trends toe.

- ✓ De leerlingen maken kennis met verschillende kunstvormen en technieken binnen de beeldende en audiovisuele kunsten – ze gebruiken die als inspiratiebron, binnen een eigen artistiek-creatief proces.
- ✓ De leerlingen hebben oog voor de eigen leefwereld en die van de andere. Dat kan vanuit een laagdrempelige invalshoek waardoor er tussen de verschillende ‘werelden’ een kruisbestuiving kan ontstaan. Leerlingen hebben veelal nog hun eigen manier van verbeelden, los van de schoolse opdrachten, het kan interessant zijn om die eigen leefwereld te verbinden aan andere invalshoeken/standpunten.
- ✓ Daarnaast hebben ze aandacht voor kunstactualiteit in binnen- en buitenland, Westerse en niet-Westerse kunsten a.d.h.v. beeld - en audiovisueel materiaal.
- ✓ Je staat stil bij de betekenis van kunst in de maatschappij. De leerlingen begrijpen de maatschappelijke relevantie van kunst.
- ✓ De leerlingen gebruiken [Vakterminologie](#).
- ✓ Je kan dit leerplandoel linken met doelen Kunstbeschouwing.

LPD 21 De leerlingen drukken vanuit hun ervaring met creatieprocessen hun waardering uit voor inhoud en [Vormgeving](#) van kunst- en cultuuruitingen.

Samenhang tweede graad: II-GFL-ddaa LPD 39

- ✓ Je nodigt leerlingen uit om hun waardering uit te drukken op basis van enkele criteria:
  - vormgeving: interactie tussen beeldende (en auditieve) elementen, technieken en materialen.
  - samengaan van vormgeving en inhoud.
  - uniciteit van een esthetische ervaring: dat kan rationeel, maar ook vanuit het emotionele.
- ✓ Je stimuleert leerlingen om uit te drukken waarom ze door een werk emotioneel geraakt worden.
- ✓ De leerlingen passen verschillende uitdrukkingwijzen toe zoals verwoorden, verbeelden, bewegen en verklanken.
- ✓ Je kan dit leerplandoel linken met doelen Kunstbeschouwing.

LPD 22 De leerlingen presenteren hun artistieke creaties.

- ✓ De leerlingen gebruiken presentatietechnieken uit de gekozen en andere artistieke expressievormen om de artistieke creatie te versterken, ze gebruiken methodes om artistieke creaties te presenteren in tijd en ruimte. Ze koppelen de eigen bedoeling aan de vormgeving.
- ✓ De leerlingen gebruiken codes om zich te tonen, zoals zich richten naar het publiek, opstellen van eigen artistiek werk, geconcentreerd uitvoeren, in ontvangst nemen van appreciatie.

- ✓ Het is belangrijk dat leerlingen kunnen groeien in (zelf)vertrouwen. Ze kunnen starten in een veilige omgeving.

4.2 Audiovisuele kunst

4.2.1 Waarneming en communicatie

LPD 23 De leerlingen bespreken diverse aspecten bij visuele of auditieve waarneming:

- **onderwerp en bedoeling;**
  - **kader;**
  - **structuur in een eenvoudig scenario: verhaalopbouw;**
  - **beeldelementen en compositie;**
  - **vormen;**
  - **standpunten en perspectief;**
  - **licht en contrasten;**
  - **(camera)beweging en kadrering;**
  - **concrete geluiden en omgevingsgeluiden;**
  - **relatie beeld-geluid, montage;**
  - **presentatie en opstelling;**
  - **reflectie en interpretatie.**
- ✓ Het is de bedoeling om deze doelstelling op een eenvoudige en concrete manier aan te pakken.
  - ✓ De leerlingen gebruiken bij het bespreken gepaste [vakterminologie](#).
  - ✓ De beeldende elementen (of bouwstenen) komen bij verschillende doelen aan bod, zeker ook bij dit doel:
    - vormen zoals organische en anorganische vormen, hoekige, ronde en puntige vormen, materiële en immateriële vormen, vorm-restvormcontrast, groot-klein-contrast, open en gesloten vormen, vormen van beweging, vorm en dieptewerking, vorm en licht, vorm en ritme ...;
    - beeldelementen zoals punten, lijnen en vlakken en hun afleidingen, de driedimensionale opstelling in een studiosituatie, belichting, compositie, compositie en expressie, compositie en licht, compositie en vorm ...;
    - beweging zoals richting, versnelling, vertraging, stoppunt, vertrekpunt, lineair, gebogen, frontaal, sagittaal, diagonaal ...;
    - concrete geluiden en omgevingsgeluiden zoals (film)muziek, menselijke stem, dialogen, natuurlijke en artificiële geluiden ....

LPD 24 De leerlingen brengen een verhaal in beeld of geluid.

Samenhang tweede graad: II-Ned-da LPD 6, 12

- ✓ Je kan leerlingen aan de slag laten gaan met een eigen of bestaand beeldverhaal, een stripverhaal, een eenvoudig en kort luisterspel.
- ✓ De leerlingen drukken emoties en intenties (bedoelingen) uit in een (audio)visueel of auditief werkstuk.
- ✓ Je nodigt leerlingen uit om een logisch opgebouwd verhaal of een eenvoudig scenario uit te schrijven. Daarna kunnen leerlingen dit beeldend of schetsmatig verwerken, bijvoorbeeld in een storyboard.
- ✓ Samenwerking met de lessen Nederlands en andere talen is belangrijk.

LPD 25 De leerlingen experimenteren met verschillende Beeldende elementen, technieken en materialen om een eigen of afgesproken boodschap over te brengen.

- ✓ De leerlingen drukken emoties en intenties (bedoelingen) uit in een (audio)visueel of auditief werkstuk.
- ✓ De leerlingen houden rekening met de omschrijving of briefing, met de specifieke context waarin ze een opdracht zullen uitvoeren. Ze leren werken met beperkingen die ze opgelegd krijgen (bv. met slechts twee kleuren werken, met een bepaald materiaal ...) en combineren met de vrijheid die ze erbij krijgen.
- ✓ De leerlingen verzinnen variaties, combinaties en vullen beperkt aan met eigen elementen.
- ✓ Ze durven hun eigen idee en vaste werkvorm loslaten.

LPD 26 De leerlingen experimenteren met (audio)visuele media en ontdekken de mogelijkheden en beperkingen ervan.

- ✓ De leerlingen experimenteren bij foto, film en audio. Waar het kan, gaan ze zowel eens analoog als digitaal aan de slag.

LPD 27 De leerlingen passen gericht of via vrij experiment bij fotografische, filmische of auditieve creaties deze aspecten toe:

- eenvoudige verhaalopbouw;
  - kader;
  - beeldelementen en compositie;
  - vormen;
  - standpunten en perspectief;
  - licht en contrasten;
  - (camera)beweging en kadrering;
  - concrete geluiden en omgevingsgeluiden;
  - relatie beeld-geluid, montage;
  - presentatie en opstelling.
- ✓ Beeldende elementen (of bouwstenen) komen bij verschillende doelen aan bod, zeker ook bij het experimenteren in dit doel.

- ✓ Bij elke opname, foto of film komt de vraag hoe je je visie kunt versterken, door bijvoorbeeld te spelen met beweging, geluid bewust te gebruiken ...

4.2.2 Audiovisuele technologie en technieken

LPD 28 De leerlingen zetten de basisprincipes van de audiovisuele technologie in:

- **het fotografisch procedé, analoog of digitaal;**
  - **verschillende auditieve aspecten;**
  - **het filmisch procedé.**
- ✓ Bij het fotografisch procedé denk je aan: analoog of digitaal zoals opname-, ontwikkel-, afdruktechnieken en digitale fotobewerking.
  - ✓ De leerlingen ontdekken verschillende auditieve aspecten zoals opname-, bewerkings- en weergavetechnieken.
  - ✓ Bij het filmisch procedé werken leerlingen bijvoorbeeld aan opname-, montage- en weergavetechnieken.

LPD 29 De leerlingen werken op een gefaseerde manier aan audiovisuele opdrachten.

- ✓ De leerlingen werken stapsgewijs aan een opdracht: voorbereiding (bedenken idee, scenario, logboek); organisatie opnames zoals het bijeenzoeken van materiaal; foto- en filmopnames maken; afwerken en presenteren ...
- ✓ De leerlingen kunnen ook buiten de schooluren voorbereiden. Het monteren (op initiatieniveau) gebeurt in deze tweede graad bij voorkeur tijdens de les. Je kan hun proces dan goed begeleiden. Je laat de leerlingen zo veel mogelijk experimenteren binnen diverse opdrachten.

4.3 Beeldende kunst

LPD 30 De leerlingen hanteren beeldende elementen in het vlak en in de ruimte:

- **kleur;**
  - **vorm;**
  - **textuur;**
  - **compositie;**
  - **ruimte;**
  - **licht en schaduw.**
- ✓ Je kan dit leerplandoel linken aan doelen Kunstbeschouwing.

LPD 31 De leerlingen experimenteren in een tweedimensionele beeldende context met aandacht voor tekenen, fotograferen, printen en schilderen.

- ✓ De leerlingen verwerven basiskennis van domeineigen software in functie van een opdracht.
- ✓ De leerlingen kunnen schetsen, tekenen, schilderen, (eventueel) inscannen, terug bewerken en daaraan verder werken indien nodig.
- ✓ Tweedimensioneel werken kan via mixed media, grafische (druk)technieken (printen).

LPD 32 De leerlingen experimenteren in een driedimensionele beeldende context.

- ✓ Driedimensioneel kan hier betekenen: een installatie bouwen, printen, drukken, boetseren, met textiel werken, digitale technieken hanteren enz.
- ✓ De context kan staan voor iets uit de werkelijkheid/verbeelding als uitdagend beeld om er dan als leerling beeldend mee aan de slag te gaan.

LPD 33 De leerlingen realiseren een artistieke creatie waarbij ze beeldende elementen, technieken en materialen gericht inzetten.

- ✓ De leerlingen onderzoeken het meest efficiënte bevestigingsmateriaal en maken een bewuste selectie voor bijvoorbeeld houtlijm, secondelijm, siliconelijm, lijmstift, vijzen, spijkers, nietjes, touw (of andere bindtechnieken) enz.

4.4 Kunstbeschouwing

LPD 34 De leerlingen lichten hun interesse voor kunst- en cultuuruitingen in heden en verleden toe.

- ✓ Daarbij is aandacht voor hun unieke ervaringen met kunst en cultuur, maar ook voor de rol van empathie, aversie en respect. Je laat daarbij een breed palet van kunstuitingen aan bod komen, bv. kunst- en cultuuruitingen zoals foto, film, audio, dans, game, graffiti, kledij, landschap, lied, strip, graphic novel.
- ✓ Je vraagt de leerlingen om onbevooroordeeld te kijken en te luisteren: 'open-minded' en ontvankelijk. Ze mogen de tijd nemen, ze krijgen de mogelijkheid om trager te kijken en te luisteren. Ze stellen zich emotioneel en affectief open voor kunst. Ze genieten van kunst op een andere wijze dan ze gewoon zijn. Ze staan open voor de appelwaarde die kunst heeft: kunst kan ontroeren, bevreemden, ontzetten, verzachten ...
- ✓ De leerlingen verwoorden dat de eigen culturele interesse kan verrijkt worden in de dialoog met anderen (leerlingen en leraar); verwoorden van gedachten en emoties (positief en negatief).

LPD 35 De leerlingen tonen aan dat het onderwerp en de bedoeling van een kunstwerk op verschillende manieren geïnterpreteerd kan worden.

Samenhang eerste: De leerlingen zijn vertrouwd met bedoelingen en onderwerpen van kunst- en cultuuruitingen. De tweede graad bouwt daarop verder. Er wordt daarbij ingezoomd op kunst als

communicatiemiddel: de boodschap van het kunstwerk, de weg van de zender naar de ontvanger. Leerlingen ontcijferen en interpreteren de boodschap van de zender en van de ontvanger. Ze stellen vast dat de boodschap niet eenduidig is, iedereen ervaart de boodschap anders.

Ook de unieke ervaring van de leerling met kunst en cultuur kwam al aan bod. In de tweede graad leren ze zich ook verplaatsen in het perspectief van medeleerlingen en kunstenaars. Ze ontdekken ook dat er daardoor meerdere lagen ontstaan in de interpretaties die mensen geven aan kunst- en cultuuruitingen.

- ✓ Je kan hier het best inductief werken: op basis van concrete voorbeelden van kunstwerken, via verschillende kunstvormen zullen leerlingen op ontdekking gaan.
- ✓ De leerlingen nemen kunst- en cultuuruitingen waar en herkennen verschillen en gelijkenissen tussen hun interpretatie en die van de maker. Je kan denken aan zintuiglijk waarneembare kenmerken zoals beweging, geur, klank, kleur.
- ✓ Je biedt de leerlingen een variatie aan. Verschillende onderwerpen en bedoelingen krijgen een plaats.
  - Onderwerpen van kunst- en cultuuruitingen zoals dood, het alledaagse, geboorte, geschiedenis, liefde, leven, rituelen.
  - Bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen zoals aanklaarten, confirmeren, commercieel voordeel halen, decoreren, entertainen, identiteit vormgeven, informeren, in vraag stellen, maatschappelijk belang dienen, praktisch gebruiken, revolteren, schoonheid creëren.

LPD 36 De leerlingen analyseren kunstuitingen uit verschillende kunststromingen, periodes en samenlevingen.

Samenhang tweede graad: II-Ges-da LPD 6, 8

- ✓ Je kan dit doel vanuit een expressievorm bekijken, hoewel het zeker aan te raden is dit ruimer te zien. Dit doel realiseren de leerlingen minstens binnen de contexten van de studierichting, nl. beeldende en audiovisuele kunsten. Je kan ook meer contexten aan bod laten komen zoals architectuur, muziek, literatuur, toegepaste kunsten, podiumkunsten, binnen een maatschappelijke, economische, religieuze of culturele inbedding met materieel en immaterieel erfgoed, media. Dat betekent ook kunst- en cultuuruitingen zoals foto, film, audio, dans, game, graffiti, kledij, landschap, lied, strip, graphic novel.
- ✓ Kenmerkende kunsthistorische elementen en begrippen die het gemakkelijker maken om kunsthistorische evoluties te begrijpen zoals schoonheidsidealen, vakmanschap, de rol van religie, de rol van de opdrachtgever(s), de rol in beeldvorming over het verleden of het heden, de rol in opinievorming, de betekenissen, de genderdimensie kunnen aan bod komen. Ze gebruiken daarbij de gepaste vakterminologie.
- ✓ Je nodigt leerlingen uit om gericht te kijken en te luisteren naar kunst met kennis van de componenten van het referentiekader. Ze leren vormgeving van kunst in verband brengen met de tijd, ruimte en de maatschappelijke domeinen waarin die voorkomen. Ze analyseren vormgeving (zoals materialen, technieken en functie, in tijd, in ruimte en in maatschappelijke domeinen), inhoud, uitdrukkingsvorm en expressie.

LPD 37 De leerlingen analyseren hoe vormgeving en inhoud elkaar onderling beïnvloeden in kunst.

LPD 38 De leerlingen analyseren methodisch en vanuit meerdere perspectieven een kunstwerk.

- ✓ Je kan voor analysemethoden kiezen uit artistiek onderzoek zoals visuele, auditieve, materiële, kwantitatieve, discours-, inhouds-, sociale netwerk- en contextanalyse, zelfanalyse.
- ✓ De leerlingen kunnen meerdere perspectieven hanteren zoals eerste persoonsperspectief en derde persoonsperspectief.
- ✓ De leerlingen leren de wisselwerking aantonen tussen eigenschappen, artistieke uitdrukkingsvormen, expressie en inhoud van kunst- en cultuuruitingen enerzijds en bedoelingen en onderwerpen ervan anderzijds.
- ✓ De leerlingen passen minstens de volgende methodes toe om de wisselwerking te onderzoeken
  - beoogde en reële impact;
  - invloed van kunsthistorisch referentiekader en kunsthistorische begrippen.
- ✓ De wisselwerking kan op diverse manieren geduid worden: verwoorden, verbeelden, bewegen of verklanken.
- ✓ Je vraagt de leerlingen om verschillende methodes toe te passen voor het analyseren van de interactie tussen de betekenis van het zintuiglijk waarneembare, de bedoelingen en de onderwerpen van kunst- en cultuuruitingen zoals beoogde en reële impact.
- ✓ De kunsthistorische elementen uit LPD 23, 27 en 30 worden hier meegenomen.

LPD 39 De leerlingen tonen aan hoe kunstbeleving hun gedachten, gevoelens en gedrag beïnvloedt.

- ★ De invloed van tijd en ruimte, persoonskenmerken en maatschappelijke positie.

Samenhang eerste graad: In de eerste graad hebben leerlingen hun gedachten en gevoelens bij het waarnemen van kunst- en cultuuruitingen leren uitdrukken. In de tweede graad willen we leerlingen laten inzien welke invloed de interactie tussen de ervaring van de zintuiglijke waarneming, de eigen gedachten en eigen gevoelens bij het beschouwen van kunst- en cultuuruitingen kan hebben op hun gedrag. Door vorm te geven aan dit inzicht kunnen ze er zelf en ook met anderen over reflecteren.

- ✓ Het uitdrukken kan op diverse wijzen gebeuren: verwoorden, verbeelden, bewegen, verklanken.
- ✓ De leerlingen leren kunsthistorische begrippen gebruiken die het gemakkelijker maken om kunsthistorische evoluties te begrijpen.
- ✓ Je nodigt de leerlingen uit om gericht te kijken en te luisteren naar kunst met kennis van de componenten van het referentiekader.

LPD 40 De leerlingen drukken hun waardering voor inhoud en vormgeving van kunst- en cultuuruitingen uit.

- ✓ Het uitdrukken kan op diverse wijzen gebeuren: verwoorden, verbeelden, bewegen of verklanken.
- ✓ De leerlingen zijn bereid om een balans te zoeken tussen eigen voorkeuren en die van anderen die er mogelijk mee conflicteren.

5 Lexicon en pop-ups

5.1 Lexicon

Vormgeving

Interactie tussen beeldende elementen, technieken en materialen, wat leidt tot een (artistieke) creatie.

5.2 Pop-ups

Beeldende elementen, technieken en materialen

'Zoals' betekent dat er een keuze gemaakt kan worden. De concepten na de 'zoals'-constructie zijn niet verplicht, ze zijn eerder inspirerend. Afhankelijk van de leerlingengroep kan je hierop in meerdere of mindere mate ingaan.

De opgenomen technieken staan in functie van de opdracht, en zie je niet louter als technisch, als techniek op zich.

BEELDENDE ELEMENTEN (voor beeld en voor het audiovisuele)		zoals
COMPOSITIE	beeldanalyse	voorgond, achtergrond, afsnijding/kadrering, aandachtscentrum, concentratiepunt, beeldas, beeldvlak, verticaal/horizontaal, circulatie, patroon, herhaling relatie compositie en ... : lyrisch, functie, inhoud, kleur, licht, materie, volume, vorm, spanning
	compositieschema's	symmetrisch, asymmetrisch, geometrisch, diagonaal, driehoek, beweging, over-all, centraal, statisch, dynamisch, evenwicht, chaos
	ordening	organisatie, systemen om te ordenen, bv. Gulden snede, Vitruviaanse mens
KLEUR	kleurfamilie	monochroom (zwart-wit/grijswaarden/steunkleur) polychroom, kleuraccent, kleurmenging, additief, subtractieve
	kleurleer	kleurverzadiging, kleurencirkel primair/secundair/tertiair/ complementair, simultaan, kleurperspectief, kleurcontrast, kleurrijk, kleurklank, gradatie, kleurtint &

		kleurtoon, kleursymboliek, kleurgebruik, kleurexpressie, kleur tegen kleurcontrast, licht-donker-contrast
LICHT	soorten licht schaduwwerking	direct en indirect (diffuus), zijlicht/scheerlicht, meelicht, tegenlicht, hemellicht, voetlicht strijklicht, hooglicht, clair-obscur, spiegeling en reflectie/glimlicht, transparant, hoofdlicht, invullicht, achtergrondlicht; licht en ruimte eigenschaduw, slagschaduw, kernschaduw
GELUID	soorten geluid	opnamegeluid/omgevingsgeluid soundtrack eigen geluid
RUIMTE	perspectief dieptesuggestie ruimte en beleving projectiemethoden	weetperspectief, lijnperspectief, ooghoogte, horizon, vluchtpunt, vluchtlijn, eenpunts-, centraal perspectief, tweepuntsperspectief, driepuntsperspectief kikvorsperspectief, vogelperspectief, sferisch perspectief scherptediepte trompe l'oeil, verkorting, diepteplan, doorsnede, verhouding, gemeten en picturale, schilderachtige ruimte ... figuur, functie, illusie, inhoud, standpunt, aanzicht, basisvolumes, binnenruimte, buitenruimte, constructie, grondvlak, schaal, verhouding
KADER	mise-en-scène camerastandpunt	regel van derden, ruimtelijke logica en continuïteit, focuspunten, storyboards perspectief
CAMERA-BEWEGING	beelddynamiek	cameravoering, statisch, dynamisch richting
LIJN	schriftuur lijnvoering	motoriek, ritme en herhaling, contourlijn en arcering, expressiviteit, gevoelswaarde, sfeer schetsmatig, nauwkeurig, vloeiend, stoterig, draadlijn, zoekende lijn, gekrabbelde lijn, klare lijn schraal, royaal, egaal, glad, glasachtig, zwaar, ruig, borstelig, dun/dik
VORM	vormcontrasten	basisvormen, geometrisch/organisch, figuratief/abstract, picturaal/plastisch, negatieve & positieve vorm (restvorm), verhouding/formaat, tweedimensionaal/driedimensionaal, open en gesloten, symmetrisch en asymmetrisch, massief en hol, ruimtevullend en ruimte omschrijvend, enkelvoudig en samengesteld

	basisvormen en stiling	evenwicht – spanning - rust relatie vorm en ...: symboliek, materie, structuur- textuur, reliëf, ritme, inhoud, functie vormassociatie
MONTAGE	soorten montage	grafisch, thematisch, ritmisch
CONSTRUCTIE	constructie	Relatie constructie en ...: lijn, punt, richting, ruimte, structuur, vlak, skelet, lichaam

BEELDENE analoge en digitale TECHNIKEN (voor beeld en voor het audiovisuele)	zoals
schetstechnieken	snelschetsen, blind-contour schetsen, gemodificeerd, silhouet
potloodtechniek/penttechniek/krijttechniek	wrijven/opbouwen/afnemen/doezelen/ krassen arcering, projectietekenen
tekentechnieken	vergroten en verkleinen, meten & schatten
schildertechnieken	droog/nat in nat/ wassing/ vermengen/ glaceren/ impasto/ dripping/
collagetechniek	tamponneren/transparant/dekkend/laag op laag découpage, opbouwend, fotomontage
grafische technieken en printen	hoogdruk (stempelen, materiaaldruk, kartondruk, linosnede, houtsnede, rubbing, frottage) diepdruk (droge naald of ets) vlakdruk (monotype) zeefdruk (sjabloondruk) laser cutten/ stencils grafische programma's 3D-printen
fotografie	opnametechnieken, beeldbewerking
presentatietechnieken	binden, kleven, opmeten, snijden, vouwen
assemblagetechnieken beeldhouwtechnieken constructietechnieken	installatie, maquette, moduleren, verschalen, printen, kappen, lijmen, gieten, snijden, opbouwend en taille, direct
scenario	verhaallijn, storyboard, synopsis, script, intentie
opname	concrete geluiden en beelden, oogpunt
montagetechnieken	digitale en niet-digitale technieken
sonorisatie	passend geluid bij passend beeld

MATERIALEN	Bijvoorbeeld
dragers	onbehandeld behandeld digitaal en niet-digitaal aangepaste papiersorten en diktes
tekenmaterialen	vulpotlood/grafietpotlood/kleurpotlood/houtskool/Conté/pastel/oliekrijt/ rietpen/profileerpen/tekenstift/markers/balpen, gum, kneedgom, spons
schildermaterialen	aquarel, Gouache, acrylverf, olieverf, ecoline, inkt, bister, gesso, penseel, kwast, borstels
snijmaterialen en kleefmaterialen	snijmes, fijn swiffelmesje, cutter, rubbercement, spuitlijm, behangerslijm
grafische materialen	inkten/inktrol/drukkers/linoleum/ scanner, teken tablets digitale teken- en bewerkingsprogramma's
studiomaterialen	softbox, studiolamp, kleurfilter, infini (achtergrond), statief, reflectiescherm
grondstoffen	Bv. klei/gips/was/latex/houtsoorten/kartonsoorten/kunststoffen/metaalsoorten/ steensoorten/ textiel/transparante materialen maquettmateriaal/ recyclage-vindmaterialen

Vakterminologie

'Zoals' betekent dat er een keuze gemaakt kan worden. De vaktermen na de 'zoals'- constructie zijn niet verplicht, ze zijn eerder inspirerend. Afhankelijk van de leerlingengroep kan je hierop in meerdere of mindere mate ingaan.

Audiovisuele kunst

Audiovisuele kunst	Vaktermen	zoals
Beeldelementen	camerastandpunt, hoek kadrering, camerabeweging perspectief shot kleur en licht compositie	zoals beeldafstand, establishing shot, shot/reverse shot, macro, fish eye, oogpunt, over (the) shoulder, point of view, regel van derden, voorgond, close-up, totaalshot/long shot, medium shot, pan shot, travel, statisch, tilt, kikvorspectief/ kikkerperspectief, vogelperspectief, ooghoogte, standpunt, zoomen (in en uit);
Camera	beeldformaat, afdruk grootte, autofocus, scherpstellen, belichting, statief, zoeker	zoals objectief, body, macro (lens), witbalans, zelfontspanner, zonnekap,

		DSLR, reflexcamera of spiegelreflexcamera, systeemcamera, smartphone, SD-kaart belichtingsdriehoek, bewegingsonscherpte, bevroren beweging, sluitertijd, sluitersnelheid, ISO-waarde, sensor, diafragma, scherptediepte, stop, camera obscura
Digitale bewerking	openen, importeren, exporteren resolutie, scannen,, selectie, in- en uitzoomen, bijnijden/croppen, helderheid, contrast	zoals comprimeren, Dpi, histogram, Inch, pixel, bestand, extensies, RAW, (s)RGB, CMYK, ruis, textuur, transparant, voorvertoning; bewerkingsprogramma's: tools, filters, werkruimte, lagen
Doka	doka/donkere kamer	zoals beelddrager, ontwikkelproces: ontwikkelaar-stopbad-fixatief; ontwikkeltechniek
Licht	richting van het licht onderbelichting, overbelichting	zoals direct licht, diffuus (licht), filter, frontlicht, indirect licht, kleurtemperatuur, licht-donkercontrast, sfeerlicht, strijklucht, tegenlicht, voetlicht
Geluid	sonorisatie geluidsband filmmuziek	achtergrondmuziek, omlijnende muziek, ritme, tempo, rust, harmonie, consonant, dissonant, timbre, volume, relatie beeld en geluid/synchronisatie foley, geluidseffect opname en bewerking
Montage	cut, frame, monteren, sequentie kader beeldbewerking	zoals beelden per seconde (fps), continuïteitsmontage, dissolve, editor, fade, Jump cut, loop, mixage, parallelmontage, rushes, montageprogramma's: tools, effecten, werkruimte, lagen
Productie	live action/filmproductie animatiefilm, stop motion documentaire, fictiefilm, kortfilm, langspeelfilm, microfoon, storyboard, take/ opname regisseur, cast, crew, set,	zoals postproductie, pre-productie, moodboard, art design, acteur, cineast, cinematografie, decoupage, mise-en-scene, synchroon (geluid)
Verhaal	personage, scenario, shot, scene, synopsis, verhaallijn, storytelling, open of gesloten einde	zoals motief, pitch, plot, premisse, spanning, spanningsopbouw, spanningsboog, cliffhanger, voice-over, sfeer, wending, adaptatie, flash back, flash forward, tijdsprong draaiboek

Beeldende kunst

Beeld	Vaktermen	zoals
Beeldelementen	compositie	relatie, symmetrie, asymmetrie, dynamisch, verhouding, divergerend, statisch – dynamisch, accent, concentratiepunt
	contrast	positief – negatief, evenwicht – spanning – rust, organisch – geometrisch
	kleur	monochroom, kleurrijk, harmonie, primaire kleuren – secundaire kleuren, kleurcontrast, tint
	licht en schaduw	scheerlicht, slagschaduw, transparant, translucient
	organisatie	centraal, radiaal, lineair, gegroepeerd, raster, stapelen, schakelen, overlapping
	ritme	patroon, herhaling, overeenstemmend, tegenritme ...
	richting	circulatie, beweging, benadering, verblijf, binnen- en buitentreden, horizontaal, verticaal, diagonaal ...
	ruimte	open, gesloten, halfopen, diffuus, (on)gedefinieerd, achtergrond – voorgrond, dieptewerking ...
	textuur	zacht, hard, glad, ruw, patroon, huid ...
	vorm	punt, lijn, vlak, volume, figuur, lichaam, structuur, skelet ...
	2D en 3D	lijmen, snijden, verzagen, gieten, boetsen, solderen, knopen, collage, schilderen, printen, tekenen, fotograferen, animeren, filmen, geluidsbewerking, beeldbewerking

6 Basisuitrusting

Basisuitrusting verwijst naar de infrastructuur en het (didactisch) materiaal die beschikbaar moeten zijn voor de realisatie van de leerplandoelen.

Om de leerplandoelen te realiseren dient de school minimaal de hierna beschreven infrastructuur en materiële en didactische uitrusting ter beschikking te stellen die beantwoordt aan de reglementaire eisen op het vlak van veiligheid, gezondheid, hygiëne, ergonomie en milieu. We adviseren de school om de grootte van de klasgroep en de beschikbare infrastructuur en uitrusting op elkaar af te stemmen.

6.1 Infrastructuur

Een lokaal met

- de mogelijkheid om draadloos internet te raadplegen met een aanvaardbare snelheid;
- teken-/werktafels, goede verlichting, whiteboard of bord, wastafel en stromend water;
- bergruimte en kasten voor verbruiksgoederen en realisaties;
- opbergkasten en ladekast voor papier;
- toegang tot naslagwerken;
- toegang tot projectie;
- mogelijkheid om op groot formaat te werken;
- mogelijkheid om studieobjecten en werk te presenteren;
- toegang tot druk-, gips- en kleitechniek;
- mogelijkheid tot verduistering en spotlichtbronnen om objecten te belichten;
- (draagbare) computers waarop de nodige software en audiovisueel materiaal kwaliteitsvol werkt en die met internet verbonden is;
- de mogelijkheid om (bewegend beeld) kwaliteitsvol te projecteren;
- de mogelijkheid om geluid kwaliteitsvol weer te geven.

Toegang tot (mobile) devices voor leerlingen.

6.2 Materiaal beschikbaar in de infrastructuur

Het aanwezige materiaal is voldoende voor de grootte van de klasgroep.

- toegang tot opname- en belichtingsmateriaal (zoals een fotoestel, statief), computers met specifieke softwareprogramma's;
- toegang tot een atelier uitgerust met in de hoogte verstelbare tekentafels en/of schildersezels;
- toegang tot scanner, printer;
- didactisch schetsmateriaal en objecten;
- set met elementaire gereedschappen zoals hamer, vijl, beitel, mes, paletten, schroevendraaier, boormachine, figuurzaag, zaag ...;
- lichtbak;
- verlengkabels.

6.3 Materiaal waarover elke leerling moet beschikken

Om de leerplandoelen te realiseren beschikt elke leerling minimaal over onderstaand materiaal. De school bespreekt in de schoolraad wie (de school of de leerling) voor dat materiaal zorgt. De school houdt daarbij uitdrukkelijk rekening met gelijke kansen voor alle leerlingen.

- Basispakket om vanuit het audiovisuele en beeldende aan de slag te gaan.

7 Concordantie

De concordantietabel geeft aan welke leerplandoelen eindtermen (ET), cesuurdoelen (CD) of doelen die leiden naar één of meer beroepskwalificaties (BK) realiseren.

[zie disclaimer]

Leerplandoel	Eindtermen, cesuurdoelen en doelen die leiden naar één of meer beroepskwalificaties
1	CD 4.1.1
2	ET 16.3
3	ET 16.1, ET 16.2
4	ET 16.7; CD 4.2.1; BK 2.1, BK 2.2, BK 2.5, BK2.7, BK2.8
5	BK 2.1
6	BK 2.4
7	ET 16.7; CD 4.2.1; BK2.7, BK2.8, BK 2.9
8	ET 16.4, ET 16.5, ET 16.6, ET 16.7; CD 4.2.1, CD 4.8.1; BK 2.3, BK 2.4
9	ET 16.3, ET 16.4, ET 16.5; CD 4.2.1
10	BK 2.10 – moet dit niet BK 2.12 zijn? Staat nu nergens vermeld.
11	CD 4.5.1
12	CD 4.2.1
13	ET 16.7; CD 4.2.1; BK 2.7, BK 2.8
14	ET 16.3, ET 16.4; CD 4.2.1; BK 2.7, BK 2.8
15	ET 16.7; BK 2.2, BK 2.7, BK 2.8, BK 2.9
16	BK 2.7, BK 2.8
17	ET 16.4
18	CD 4.4.1
19	CD 4.4.1
20	ET 16.2; BK 2.3
21	ET 16.6
22	--
23	ET 16.3, ET 16.4; CD 4.2.1, CD 4.2.2
24	CD 4.2.1; BK 2.2
25	CD 4.2.1; BK 2.2
26	CD 4.2.1; BK 2.2
27	ET 16.7; CD 4.2.1, CD 4.2.2
28	ET 16.7; CD 4.2.1, CD 4.2.2
29	BK 2.1
30	ET 16.7; CD 4.2.1; BK 2.5, BK 2.7, BK 2.8

31	CD 4.2.1; BK 2.7, BK 2.8, BK 2.9
32	CD 4.2.1; BK 2.7, BK 2.8
33	ET 16.7; BK 2.6, BK 2.7, BK 2.8
34	ET 16.2
35	ET 16.3
36	CD 4.8.1
37	ET 16.4
38	--
39	ET 16.5
40	ET 16.6

7.1 Eindtermen

16.1 De leerlingen tonen interesse voor elkaars kunst- en cultuuruitingen.° (attitudinaal)

16.2 De leerlingen lichten hun interesse voor kunst- en cultuuruitingen toe.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Kunst- en cultuuruitingen zoals dans, film, game, graffiti, kledij, landschap, lied
- Culturele persoonlijkheid zoals in keuzes in kledij, muziek, taal
- Unicité van een esthetische ervaring
- Rol van aversie, empathie en respect in wederzijds begrip

*Metacognitieve kennis

- Eigen culturele persoonlijkheid

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

16.3 De leerlingen illustreren op basis van waarnemingen van kunst- en cultuuruitingen gelijkenissen en verschillen in hun interpretatie van bedoeling en onderwerp.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Zintuigelijk waarneembare kenmerken zoals beweging, geur, klank, kleur
- Onderwerpen van kunst- en cultuuruitingen zoals dood, het alledaagse, geboorte, geschiedenis, liefde, leven, rituelen
- Bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen zoals aanklaarten, confirmeren, commercieel voordeel halen, decoreren, entertainen, identiteit vormgeven, informeren, in vraag stellen, maatschappelijk belang dienen, praktisch gebruiken, revolteren, schoonheid creëren
- Gelaagdheid bij interpretatie van onderwerpen van kunst- en cultuuruitingen
- Gelaagdheid van de interpretatie van bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen

- Uniciteit van een esthetische ervaring

*Procedurele kennis

- Waarnemen van kunst- en cultuuruitingen
- Geven van betekenis aan kunst- en cultuuruitingen
- Hanteren van meerdere perspectieven (multiperspectiviteit)
- Toepassen van uitdrukkingwijzen zoals verwoorden, verbeelden, bewegen en verklanken

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

16.4 De leerlingen analyseren het zintuiglijk waarneembare van kunst- en cultuuruitingen in interactie met de bedoelingen en de onderwerpen ervan.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Vormgeving, inhoud, uitdrukkingvorm, expressie
- Kunst- en cultuuruitingen zoals dans, film, game, graffiti, kledij, landschap, lied
- Zintuiglijk waarneembare kenmerken zoals beweging, geur, klank, kleur
- Onderwerpen van kunst- en cultuuruitingen zoals dood, het alledaagse, geboorte, geschiedenis, liefde, leven, rituelen
- Bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen zoals aanklaarten, confirmeren, commercieel voordeel halen, decoreren, entertainen, identiteit vormgeven, informeren, in vraag stellen, maatschappelijk belang dienen, praktisch gebruiken, revolteren, schoonheid creëren
- Invloed van waarden, normen en gewoontes

*Procedurele kennis

- Toepassen van methodes voor het analyseren van de interactie tussen de betekenis van het zintuiglijk waarneembare, de bedoelingen en de onderwerpen van kunst- en cultuuruitingen zoals beoogde en reële impact
- Toepassen van uitdrukkingwijzen zoals verwoorden, verbeelden, bewegen en verklanken

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

16.5 De leerlingen drukken uit hoe kunst- en cultuuruitingen hun gedachten, gevoelens en gedrag beïnvloeden.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Interactie tussen waarnemingen, gedachten, gevoelens en gedragingen
- De invloed van tijd, ruimte, maatschappelijke positie en persoonskenmerken

*Procedurele kennis

- Toepassen van uitdrukkingwijzen zoals verwoorden, verbeelden, bewegen en verklanken

*Metacognitieve kennis

- Eigen gedachten, gevoelens en gedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

16.6 De leerlingen drukken vanuit hun ervaring met creatieprocessen hun waardering uit voor inhoud en vormgeving van kunst- en cultuuruitingen.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Vormgeving: artistieke bouwstenen, technieken en materialen vermeld in de feitenkennis van eindterm 16.7

*Conceptuele kennis

- Criteria om waardering uit te drukken
  - > Vormgeving: artistieke bouwstenen, technieken en materialen vermeld in de feitenkennis van eindterm 16.7
  - > Samenhang van vormgeving en inhoud
  - > Unicité van een esthetische ervaring

*Procedurele kennis

- Toepassen van uitdrukkingswijzen zoals verwoorden, verbeelden, bewegen en verklanken

*Metacognitieve kennis

- Eigen expressieve ervaring met het creatieproces

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

16.7 De leerlingen creëren artistiek werk vanuit hun verbeelding.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Afhankelijk van de gekozen kunst- en cultuuruitingen terminologie met betrekking tot beeld, muziek, drama, dans of audiovisuele media, apart of gecombineerd

In het geval van

- > Beeld
  - Bouwstenen zoals compositie, kleur, licht, lijn, ruimte, textuur, vorm
  - Technieken: twee- en driedimensioneel zoals boetsen, fotograferen, maquettes maken, met textiel werken, schilderen
  - Materialen zoals klei, licht, papier, recuperatiematerialen, steen, verf
- > Muziek
  - Bouwstenen zoals dynamiek, klankkleur, melodie, ritme, samenklank, structuur, tempo, vorm
  - Technieken zoals body percussion, improvisatie, samenzang
  - Materialen zoals instrumenten, lichaam, stem, voorwerpen
- > Drama

- Bouwstenen zoals rol, ruimte, structuur, samenspel, tijd
  - Technieken zoals clownerie, figurentheater, improvisatie, mime, teksttheater
  - Materialen zoals decor, geluid, kostuums, lichaam, taal
- > Dans
- Bouwstenen zoals kracht, ruimte, relatie, tijd
  - Technieken zoals bewegingsreeks, choreografie, dansexpressie, dansimprovisatie
  - Materialen zoals decor, geluid, lichaam, voorwerpen
- > Audiovisuele media
- Bouwstenen zoals camerabeweging, geluid, kader, licht, montage
  - Technieken zoals montage, opname, sonorisatie
  - Materialen zoals microfoon, montageunit, smartphone

*Conceptuele kennis

- Inhoud: onderwerp en bedoeling
- Artistiek creatieproces
- Elementaire artistieke vaktaal: samenhang, herhaling, contrast, verwachting, verrassing
- Afhankelijk van de gekozen kunst- en cultuuruitingen terminologie met betrekking tot beeld, muziek, drama, dans of audiovisuele media, apart of gecombineerd

In het geval van

- > Beeld
- Bouwstenen zoals compositie, kleur, licht, lijn, ruimte, textuur, vorm
  - Technieken: twee- en driedimensioneel zoals boetseren, fotograferen, maquettes maken, met textiel werken, schilderen
  - Materialen zoals klei, licht, papier, recuperatiematerialen, steen, verf
- > Muziek
- Bouwstenen zoals dynamiek, klankkleur, melodie, ritme, samenklank, structuur, tempo, vorm
  - Technieken zoals body percussion, improvisatie, samenzang
  - Materialen zoals instrumenten, lichaam, stem, voorwerpen
- > Drama
- Bouwstenen zoals rol, ruimte, structuur, samenspel, tijd
  - Technieken zoals clownerie, figurentheater, improvisatie, mime, teksttheater
  - Materialen zoals decor, geluid, kostuums, lichaam, taal
- > Dans
- Bouwstenen zoals kracht, ruimte, relatie, tijd
  - Technieken zoals bewegingsreeks, choreografie, dansexpressie, dansimprovisatie
  - Materialen zoals decor, geluid, lichaam, voorwerpen
- > Audiovisuele media
- Bouwstenen zoals camerabeweging, geluid, kader, licht, montage
  - Technieken zoals montage, opname, sonorisatie
  - Materialen zoals microfoon, montageunit, smartphone

*Procedurele kennis

- Selecteren van ideeën zoals bij eigen gedachten en gevoelens stilstaan, artistieke werken bestuderen, indrukken of objecten verzamelen
- Koppelen van de eigen bedoeling aan vormgeving via methodes zoals trial and error, try-out
- Gebruiken van basistechnieken van de gekozen discipline

*Metacognitieve kennis

- Eigen expressieve ervaring met het creatieproces
- Eigen verbeelding

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

7.2 Cesuurdoelen

4.1.1 De leerlingen vertrouwen op hun expressiemogelijkheden.^o (attitudinaal)

4.2.1 De leerlingen komen actief tot artistieke creaties, benaderingen en inzichten.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Vakterminologie inherent aan de afbakening van het cesuurdoel

*Conceptuele kennis

Met betrekking tot de gekozen artistieke expressievorm: beeld, muziek, drama, dans of audiovisuele media of een combinatie ervan

- Vorm-, stijl- en uitdrukkingskenmerken van kunststromingen en kunstenaars
- Artistiek parcours

In het geval van:

- Beeld:
  - > Bouwstenen in al hun zintuiglijke aspecten: compositie (zoals lijn, vorm), textuur, ruimte, kleur en licht.
  - > Technieken:
    - tweedimensioneel: tekenen, fotograferen, printen
    - driedimensioneel zoals installatie bouwen, printen, boetseren, maquettes maken, met textiel werken, digitale technieken hanteren
  - > Materialen: digitale tools en analoge middelen zoals klei, verf, licht, steen, papier, textiel, metaal, hout, recuperatiematerialen
- Muziek:
  - > Bouwstenen: ritme, tempo, dynamiek, klankkleur, melodie, samenklank, structuur en vorm, harmonie
  - > Technieken: uitvoeren in diverse vormen zoals solo, ensemble, samenzang, samenspel, improvisatie, variëren, versieren
  - > Materialen: digitale en analoge instrumenten, lichaam, stem
- Drama:
  - > Bouwstenen: personage, tijd, ruimte, structuur van verhaal of scène, verbale en non-verbale expressie, emotie
  - > Technieken: theatrale stijlen, improvisatie en theatercodes, inleving en samenspel
  - > Materialen: lichaam, stem, taal, kostuum, decor, rekwisieten, digitale tools
- Dans:
  - > Bouwstenen: lichaam, ruimte, tijd, dynamische bewegingskwaliteiten, muzikaliteit, inleving

- > Technieken: klassieke en hedendaagse danstechnieken, improvisatie, basisprincipes van compositie en choreografie
- > Materialen: lichaam, licht, digitale tools, muziek, decor, kostuum
- Audiovisuele media:
  - > Bouwstenen: kader, camerabeweging, montage, licht en geluid
  - > Technieken: scenario, opname, montage, sonorisatie
  - > Materialen: digitale en analoge tools

*Procedurele kennis

- Toepassen van werkwijzen om ideeën en inspiratie te verzamelen: artistieke creaties bestuderen, verzamelen van indrukken of objecten, documenteren zoals fotograferen, schetsen, luisteren of kijken naar opnames, maken van opnames, naar concerten gaan, naar voorstellingen gaan, lezen
- Exploreren en experimenteren met de eigen en andere artistieke expressievormen
- Verkennen van artistieke bouwstenen, technieken en materialen in functie van de te creëren betekenis of van het te bereiken effect

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Creëren

4.2.2 De leerlingen exploreren expressiemogelijkheden van artistieke bouwstenen, technieken en materialen.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

*Conceptuele kennis

- Vormgeving: artistieke bouwstenen, technieken en materialen vermeld in de conceptuele kennis van cesuurdoel 4.2.1*
- Samenhang en relaties tussen bouwstenen, technieken en materialen
- Inhoud: onderwerp en bedoeling
- Artistiek creatieproces

*Procedurele kennis

- Exploreren van de expressiemogelijkheden van artistieke bouwstenen, technieken en materialen zoals met verschillende materialen dezelfde effecten bekomen, met dezelfde technieken verschillende effecten bekomen, verschillende composities maken
- Toepassen van werkwijzen om ideeën en inspiratie te verzamelen zoals artistieke werken bestuderen, indrukken verzamelen, objecten verzamelen, noteren, documenteren

*Metacognitieve kennis

Met inbegrip van context

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Analyseren

4.4.1 De leerlingen beargumenteren keuzes in hun artistiek proces en in hun creatie in dialoog met anderen.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Vakterminologie inherent aan de afbakening van het cesuurdoel

*Conceptuele kennis

- Kunstvormspecifieke bouwstenen, technieken en materialen vermeld in de conceptuele kennis van het cesuurdoel *4.2.1

*Procedurele kennis

- Toepassen van methodes om hun artistiek proces en hun creatie te analyseren zoals vanuit meerdere perspectieven benaderen, afstand nemen, vergelijken
- Toepassen van methodes om in dialoog te gaan over hun artistiek proces en hun creatie zoals verwoorden, verbeelden, bewegen en verklanken

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Evalueren

4.5.1 De leerlingen zetten hun deskundigheid en hun artistieke talenten in voor een gemeenschappelijk doel of project.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Vakterminologie inherent aan de afbakening van het cesuurdoel

*Conceptuele kennis

- Kunstvormspecifieke bouwstenen, technieken en materialen vermeld in de conceptuele kennis van het cesuurdoel *4.2.1

*Procedurele kennis

- Toepassen van methodes om hun deskundigheid en hun artistieke talenten en die van anderen af te stemmen op een gemeenschappelijk doel of project zoals oog hebben voor de talenten en eigenheid van anderen, meerwaarde halen uit complementariteit

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Creëren

4.8.1 De leerlingen analyseren kunstuitingen van eenzelfde artistieke expressievorm uit verschillende kunststromingen, periodes en samenlevingen.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Vakterminologie inherent aan de afbakening van het cesuurdoel waaronder de zeven periodes van het courante westerse historische referentiekader

*Conceptuele kennis

- Bouwstenen, technieken en materialen van kunstuitingen
- Kenmerkende kunsthistorische elementen zoals een schoonheidsideaal, het vakmanschap, het artistiek parcours, de economische waarde, de aandacht voor de vorm, de mate van weerspiegeling of vervreemding van de maatschappij, de stijkenmerken, de rol van de opdrachtgever(s), de rol in beeldvorming, de rol in opinievorming, de betekenissen, de genderdimensie

*Procedurele kennis

- Hanteren van meerdere perspectieven (multiperspectiviteit)
- Toepassen van analysemethoden zoals visuele, auditieve en materiële analyse

Met inbegrip van context

- Het cesuurdoel wordt gerealiseerd met een artistieke expressievorm eigen aan de studierichting.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Analyseren

7.3 Doelen die leiden naar één of meer beroepskwalificaties

2.1 De leerlingen plannen en bereiden de eigen werkzaamheden voor.

2.2 De leerlingen werken passende oplossingen uit voor problemen binnen het eigen takenpakket

met aandacht voor:

- concept van de architect of beeldend kunstenaar.

2.3 De leerlingen illustreren trends en ontwikkelingen en integreren die in een creatief proces

met aandacht voor:

- architectuur;
- interieur;
- beeldende kunst.

2.4 De leerlingen verwerven kennis van de beeldende kunst, architectuur en interieur

met aandacht voor:

- heden en verleden.

2.5 De leerlingen verwerven kennis van constructienormen en bouwtechnieken.

2.6 De leerlingen lezen plannen en schema's van een project

met aandacht voor:

- kenmerken; stappen;
- uitvoeringscriteria;

met inbegrip van kennis van:

- kleuren; materialen;
- functie van de ruimte.

2.7 De leerlingen houden rekening met de verschillende fasen van het artistiek proces

met aandacht voor:

- beeldhouwen, schilderen, tekenen, grafiek, keramiek, textiel, mixed, media, fotografie, ...

2.8 De leerlingen tekenen en werken ontwerpen en plannen (technisch) uit.

2.9 De leerlingen gebruiken in functie van een opdracht, een concept of plastisch kunstwerk diverse materialen, technieken, methodes

met inbegrip van kennis van:

- schetsen, plannen, maquettes, ...

2.10 De leerlingen gebruiken in functie van een opdracht, een concept of plastisch kunstwerk decoratieve elementen en beeldelementen

met inbegrip van kennis van:

- kleur, vorm, lijn, compositie, ...

2.12 De leerlingen beheren materiaal.

Inhoud

1	Algemene inleiding	5
1.1	Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten	5
1.2	De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs	5
1.3	Ruimte voor leraren(teams) en scholen	6
1.4	Differentiatie	7
1.5	Opbouw van de leerplannen.....	8
2	Situering	9
2.1	Samenhang in de tweede graad	9
2.1.1	Samenhang binnen de studierichting Beeldende en audiovisuele kunst	9
2.1.2	Samenhang met andere leerplannen binnen de finaliteit	9
2.1.3	Samenhang over de finaliteiten heen	9
2.2	Plaats in de lessentabel	9
3	Pedagogisch-didactische duiding	9
3.1	Beeldende en audiovisuele kunst en het vormingsconcept	9
3.2	Krachtlijnen	10
3.3	Opbouw.....	11
3.4	Leerlijnen.....	12
3.4.1	Samenhang in de tweede graad	12
3.4.2	Samenhang met de derde graad.....	12
3.5	Aandachtspunten.....	13
3.5.1	Algemeen	13
4	Leerplandoelen	14
4.1	Beeldende en audiovisuele kunst	14
4.1.1	Persoonlijke gedrevenheid.....	14
4.1.2	Onderzoek en voorstudie.....	16
4.1.3	Creatie en presentatie	19
4.2	Audiovisuele kunst	24
4.2.1	Waarneming en communicatie.....	24
4.2.2	Audiovisuele technologie en technieken	26
4.3	Beeldende kunst	26
4.4	Kunstbeschouwing	27
5	Lexicon en pop-ups	30

5.1	Lexicon	30
5.2	Pop-ups	30
6	Basisuitrusting	35
6.1	Infrastructuur	35
6.2	Materiaal beschikbaar in de infrastructuur	36
6.3	Materiaal waarover elke leerling moet beschikken.....	36
7	Concordantie	36
7.1	Eindtermen.....	38
7.2	Cesuurdoelen	42
7.3	Doelen die leiden naar één of meer beroepskwalificaties	45

